

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Michaela Tylová

Komentovaný překlad vybraných kapitol románu *Bridge of Birds* od Barryho Hugharta s úvodní studií o autorovi, stylu románu a problémech překladu

An annotated translation of selected chapters of Barry Hughart's novel *Bridge of Birds* with an introduction to the novel's author, style, and complexities of its translation

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Šťastná, Ph.D.

Poděkování

Veliké poděkování patří mojí vedoucí práce Mgr. Zuzaně Šťastné, Ph.D. nejen za podporu, cenné rady a připomínky, které mi poskytla během psaní této práce, ale také za všechny vědomosti a zkušenosti předané za celou dobu studia. Za dlouhodobou velkou morální podporu a trpělivost při psaní práce bych chtěla poděkovat Davidovi a Esterce. A Jirkovi za všechny přínosné komentáře.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. července 2022

Michaela Tylová

Abstrakt

Práce je rozdělena do dvou částí. Jednu část tvoří samotný překlad vybraných kapitol fantasy románu *Bridge of Birds: A Novel of an Ancient China That Never Was* (1984) amerického spisovatele Barryho Hugharta. Úvodní teoretická studie zasazuje Hughartův román do kontextu fantasy literatury a přibližuje žánr takzvaných chinoiserií. Dále se práce zaměřuje na analýzu vybraných překladatelských problémů, a to jak na problémy spjaté s užitím čínské mytologie a odkazů na čínskou kulturu i historii, promítajících se zejména do tvorby jmen a názvů, ale také na problematiku překladu básní a humoru.

Klíčová slova

Barry Hughart, chinoiserie, fantasy literatura, čínská mytologie, překlad kulturních aluzí, transkripce, překlad humoru

Abstract

The thesis is divided into two parts. The practical part contains the translation of the selected chapters of a fantasy novel *Bridge of Birds: A Novel of an Ancient China That Never Was* (1984) by an american author Barry Hughart. The introductory theoretical part contextualises Hughart's novel in the fantasy literature and specifically introduces the *chinoiserie* genre. Furthermore, the study will focus on the translational analysis of chosen complexities which are mainly connected to the use of Chinese mythology as well as cultural and historical allusions which are reflected mainly in creating names and titles. The complexities of translating poems and humour are also included in the thesis.

Keywords

Barry Hughart, chinoiserie, fantasy genre, Chinese mythology, translating cultural allusions, transcription, translating humour

OBSAH

| | | |
|----------|--|-----------|
| 1 | ÚVOD | 6 |
| 2 | STUDIE O AUTOROVI A STYLU ROMÁNU | 8 |
| 2.1 | Život Barryho Hugharta | 8 |
| 2.2 | Barry Hughart – dílo..... | 9 |
| 2.2.1 | Stručný děj knihy Bridge of Birds | 10 |
| 2.3 | Charakteristika autorova stylu se zaměřením na žánr fantasy..... | 11 |
| 2.3.1 | Chinoiserie..... | 13 |
| 3 | PŘEKLAD VYBRANÝCH KAPITOL | 16 |
| 4 | PROBLÉMY PŘEKLADU..... | 51 |
| 4.1 | Transkripce | 52 |
| 4.2 | Čínská mytologie..... | 53 |
| 4.2.1 | Mýtus o nebeské tkadleně a pasáčkovi..... | 53 |
| 4.2.2 | Božstva a symboly | 53 |
| 4.3 | Jména a názvy..... | 56 |
| 4.3.1 | Mluvící jména | 57 |
| 4.3.2 | Velká a malá písmena ve jménech a názvech..... | 59 |
| 4.4 | Básně | 60 |
| 4.5 | Překlad humoru | 65 |
| 4.6 | Aliterace | 67 |
| 4.7 | Měny, míry a váhy..... | 68 |
| 4.8 | Další překladatelské problémy | 70 |
| 4.8.1 | Nejasný význam originálu | 70 |
| 4.8.2 | Oprava faktické nepřesnosti | 71 |
| 5 | ZÁVĚR | 73 |
| 6 | BIBLIOGRAFIE | 75 |
| | SEZNAM OBRÁZKŮ | 79 |
| | SEZNAM TABULEK | 79 |
| 7 | PŘÍLOHA | 80 |

1 Úvod

Cílem této diplomové práce je prezentovat komentovaný překlad čtyř kapitol (1. *The Village of Ku-fu*; 7. *A Great House*; 12. *Of Castles and Key Rabbits*; 23. *Doctor Death* a 26. *Three Kinds of Wisdom*) z románu *Bridge of Birds* (1984) amerického spisovatele Barryho Hugharta. Práce je rozdělena do dvou částí. Praktická část obsahuje samotný překlad konkrétních pasáží v celkovém rozsahu cca 42 normostran. Každá z kapitol zahrnuje alespoň jeden překladatelský problém a přeložené kapitoly jsou doplněny o pasáže stručně vysvětlující děj z částí knihy, které přeloženy nebyly. Komentář překladu obsahuje popis obecných překladatelských problémů, na které bylo třeba se během překladu zaměřit, ale zejména konkrétní příklady z vybraných pasáží a jejich řešení.

Podrobněji se diplomová práce zaměřuje na překlad humoru, básní, problematiku spojenou s překladem místních názvů a jmen (jak z angličtiny, tak z čínštiny – včetně problematiky transkripce), převod mytologie a historických událostí, ale také na možné nástrahy vyplývající z premisy, že děj knihy se odehrává v Číně a má ji co nejvěrněji imitovat, ačkoliv je psaná americkým spisovatelem a anglicky.

Ačkoliv byl román vydán již v roce 1984 a v zahraničí se těší poměrně velké čtenářské oblibě, kniha *Bridge of Birds: A Novel of an Ancient China That Never Was* (navrhovaný název v českém jazyce je Ptačí most: Román o prastaré Číně, která nikdy neexistovala) ani jiné dílo Barryho Hugharta nebyly nikdy přeloženy do češtiny. Jedná se o první knihu ze tří ze série o mistru Li a Turovi číslo deset, příběh tedy začíná budovat zcela nové univerzum a nenavazuje na žádné předchozí dílo.

Tuto knihu jsem si k překladatelské diplomové práci vybrala nejen kvůli oblibě žánru fantasy a obdobně humorně psaných knih, ale také z důvodu velké podobnosti s univerzem knih *Úžasné Zeměplochy* Terryho Pratchetta, jehož dílo u nás přeložil Jan Kantůrek. Tvorba obou spisovatelů je si v mnohém blízká (ať už jde o hru se slovy, užívání humoru nebo prolínání existujících či smyšlených kultur), což naznačuje, že i přístup k překladu knih Barryho Hugharta by mohl být obdobný. V případě knihy *Bridge of Birds* je nutné se vypořádat zejména s možnými nástrahami, jaké představují takzvané chinoiserie – v oblasti literatury se tímto termínem označují díla západních spisovatelů, kteří se snaží reprodukovat nebo imitovat díla východní. Děj této knihy se odehrává v Číně, obsahuje četné odkazy na čínskou historii a mytologii, obsah však záměrně není fakticky přesný a kombinuje mýty a historické události z různých časových období. Dílo obsahuje nerýmované i rýmované básně, z nichž jedna je přímo ústředním bodem celého děje. Obsahuje i humor a na jazyk navázaný smysl, ať už z

čínštiny nebo angličtiny. Kombinace těchto charakteristik dělá z textu zajímavý překladatelský úkol.

2 Studie o autorovi a stylu románu

Spisovatel Barry Hughart je v České republice známý jen velmi okrajově, a ačkoliv se je snadné si jeho knihy opatřit, týká se to pouze originální anglické verze, a i to by se dalo přisoudit spíše zjednodušenému přístupu k zahraniční literatuře díky možnostem nakupování po internetu, než autorově oblibě u českých čtenářů. Stejně tak to platí i o zdrojích zachycujících jeho život a dílo, které jsou k dispozici pouze on-line a v anglickém jazyce. Tato práce si tedy klade za cíl nejen představit a okomentovat překlad vybraných kapitol do češtiny, ale také představit a přiblížit autora a jeho styl i českým čtenářům.

V úvodní části si obecně představíme žánr fantasy a charakteristické jevy, které tento žánr obvykle provázejí (motiv putování, konflikt dobra a zla, nadpřirozené prvky nebo kouzla, apod.), podíváme se i na možnou inspiraci, která autora vedla k napsání celé fantasy série, ať už byla vědomá, či ne, včetně možných paralel či vzájemné inspirace mezi významnými fantasy autory. Fantastická literatura je velmi široký pojem, tato diplomová práce se tedy tomuto tématu věnuje záměrně pouze okrajově a s přihlédnutím k Barrymu Hughartovi a jeho *Bridge of Birds*. Autor sám totiž žádnou inspiraci jiným autorem neuvádí a s klasifikováním svého díla jako fantasy se neztotožňoval, bližší a výstižnější označení pro jeho styl ale najdeme jen stěží.

Všechny citace anglického originálu pochází z vydání od Ballantine Books, které je uvedeno jako primární zdroj v bibliografii. Původní text překládaných kapitol je k práci přiložen jako příloha a odkazy na překládané pasáže jsou označeny zkratkou EN a číslem stránky v příloze. Veškeré odkazy na překlad jsou označeny zkratkou CS a číslem strany, na které se v této diplomové práci nacházejí. V překladu je přidán krátký komentář vysvětlující děj mezi jednotlivými kapitolami.

2.1 Život Barryho Hugharta

Americký spisovatel Barry Hughart se narodil 13. března 1934¹ ve městě Peoria ve státě Illinois, vyrostl a později žil v Arizoně. Navštěvoval prestižní soukromou střední školu Phillips Academy ve městě Andover. Po jejím dokončení v padesátých letech mu byla diagnostikována v té době neznámá forma deprese, považovaná za schizofrenii (později byla překlasifikována na bipolární poruchu). Kvůli depresi byl několikrát hospitalizován na psychiatrickém oddělení v nemocnici Kings County. V osobnější poznámce zveřejněné na přebalu speciální edice omnibusu jeho děl z roku 2008 však Hughart sám tuto zkušenost popisuje jako veskrze

¹ V úmrtním oznámení uveřejněném na stránkách časopisu Locus Magazine byl původně nesprávně uveden rok narození 1924. Datum již bylo opraveno.

pozitivní. Po několika „zastávkách“ na psychiatrických odděleních se mu nakonec podařilo depresi zvládnout natolik, že mohl začít studovat na Kolumbijské univerzitě.

I po získání bakalářského titulu v roce 1956 ho stále trápily deprese, byly už však o poznání méně omezující, jelikož hned po dokončení studia nastoupil k letectvu Spojených států amerických, kde sloužil následující čtyři roky. Během své služby byl zapojen i do ilegálního pokládání min v demilitarizované zóně v Koreji. Toto období ho poznamenalo jak negativně (i po letech měl kvůli minovým polím noční můry), tak ale i pozitivně. Právě v této době se zamiloval do Dálného východu, zejména do Číny, která ho nakonec inspirovala natolik, že do její oblasti i kultury zasadil děje svých knih. Chtěl totiž vytvořit svět, který si pamatoval ze svého působení u letectva – krásnou krajinu, místní obyvatele, kteří s ním blíže sdíleli svou kulturu a zvyky – ale očištěnou od pochybných praktik armády. V hlavě se mu zrodila myšlenka o „Číně, která nikdy neexistovala“, jež by fungovala podle jeho pravidel a mohla tak působit jako jeho mentální útočiště. Po několika letech, v roce 1977, začal pomalu pracovat na své prvotině, románu *Bridge of Birds*.

O moc více toho o jeho profesním životě nevíme, on sám nerad sdílel podrobnosti – například v biografické části knihy *Bridge of Birds* uvádí o svém zaměstnání mimo psaní to, že po škole „pracoval na tolika pozicích, že není možné je vyjmenovat, a navíc byly všechny nudné“ (Hughart, 1985). Víme však, že se kromě psaní literatury věnoval i psaní dialogů pro televizní filmy a seriály.

Svůj život trávil převážně na farmě v Arizoně, kde mohl v poklidu žít a pracovat. Barry Hughart zemřel dne 1. srpna 2019, ve věku 85 let.

2.2 Barry Hughart – dílo

Hughartova spisovatelská kariéra započala již někdy v 70. letech, kdy začal postupně schraňovat nápady a nstin děje pro svou knihu *Bridge of Birds*. Původně chtěl autor napsat sedmidílnou sérii, nakonec však i z důvodu neshod s nakladateli byla série s názvem *The Chronicles of Master Li and Number Ten Ox* (navrhovaný český název: Kroniky mistra Li a Tura číslo deset) ukončena dříve a vznikly knihy tři.

První knihou ze série je *Bridge of Birds* vydaná v roce 1984. Její vydání ale trvalo dlouhé roky, autor nebyl s první verzí vůbec spokojen a na několik let práci na ní odložil. Až kniha *The importance of Understanding Lin Jü-tchanga* mu přinesla chybějící náhled a knihu dokončil. Hughart sám uvedl, že do té doby měl byl jeho příběh jen o monstrech, zázracích a zkáze, ale něco mu stále chybělo. Ideální způsob jak prožít život, je podle spisovatele Lin Jü-tchanga jako

„rošťačský pobuda“, potulující se světem, milující, učící se od všechno trošku. Právě takovým renesančním člověkem je hlavní hrdina Li Kao, který byl do příběhu přidán.

Ačkoliv byla kniha *Bridge of Birds* Hughartova prvotina, byla kritikou velmi dobře přijata a spisovateli za ni byly uděleny hned dvě ceny: v roce 1985 World Fantasy Award za nejlepší román (společně s knihou *Les mytág* [*Mythago Wood*, 1984] Roberta Holdstocka) a v roce 1986 Mythopoeic Award za nejlepší fantasy román.

Druhou knihou série je *The Story of the Stone* (Vyprávění kamene, 1988) a třetím, závěrečným, dílem je kniha *Eight Skilled Gentlemen* (Osm zručných mužů, 1990). Ani jedna z knih už nezopakovala úspěch úvodního dílu, sám autor to na přelomu tisíciletí připisoval nekompetentním nakladatelům, kteří prý nejen díky nešťastnému plánování vydávání navazujících dělů nezabezpečili dostatečnou propagaci knih, ale také selhávali v základní komunikaci, například autora ani neobeznámili s informací, že jeho první kniha získala výše uvedené ceny za literaturu.

Částečně je za neúspěchem pokračování série a jejím předčasným ukončením i snaha Hugharta prezentovat jako spisovatele fantasy, s čímž autor nesouhlasil. Jeho specifickému stylu se však budeme věnovat později.

Jako svou poslední publikaci vydal v roce 1998 omnibus, tedy všechna tři díla v jedné publikaci. K potenciálnímu pokračování se v roce 2008 vyjádřil následovně: “Budou další? Pochybuji, a není to kvůli špatným prodejům a ještě horším vydavatelům. Je to prostě tím, že jsem to dotáhl nejdál, jak jsem mohl. Mohl bych vymýšlet další důmyslné zápletky, zajímavé postavy a tak dále, ale z formátu Ox/Master Li zbylo jen to – formát – a bez ohledu na to, jak dobře bych psal, bych se jen opakoval“ (Berro, 2021).

2.2.1 Stručný děj knihy *Bridge of Birds*

Knihy *Bridge of Birds* je rozdělena do tří částí – *Master Li* (Mistr Li); *The Flute, The Ball, And The Bell* (Flétna, míček a zvonek); a *The Princess of Birds* (Ptačí princezna). Celý děj se začne odehrávat roku 3 337 (639 n.l.) v Číně, „která nikdy neexistovala“, jak napovídá podnázev románu.

V první části se seznámíme s vesnicí Ku-fu v údolí Čuo i s její historií. Není to totiž obyčejná vesnice, nedaleko od ní se nachází opravdová zvláštnost – kus velké kamenné zdi, která měla být napojena na Velkou čínskou zeď. Osud tomu ale chtěl jinak, a tak zeď zůstala opuštěná a nevyužívaná. Ve vesnici Ku-fu se jednoho dne během sklizně hedvábí začala šířit neznámá nemoc, která však postihovala jenom děti. Když nepomáhal žádný lék, zoufalí vesničané mezi sebou vybrali peníze a vyslali pro pomoc mladíka jménem Number Ten Ox

(Tur číslo deset), našeho vypravěče, aby našel pomoc u váženého učenice, který lék jistě najde. Tak se Tur číslo deset setkává s Li Kaem (mistr Li Kao), učencem s „malou chybku v povaze“. Společnými silami zjistí, že dětem z vesnice Ku-fu pomůže jedině velký kořen moci, tedy speciální a velmi vzácný druh ženšenu. Aby děti pomohli uzdravit, vydávají se na dlouhou a nebezpečnou pouť plnou nástrah, nepředvídatelných lidí i nadpřirozena.

V druhé části knihy se během své výpravy za lékem, který zruší kletbu z vesnice, dostávají oba dva hlavní hrdinové do města Čchin, kterému vládne velmi bohatý a děsivý vévoda z Čchinu, žijící v ústraní ve svém Zámku labyrintu. Po několika měsících usilovného hledání léku, odhalení několika nebezpečných tajemství a neustálém boji o život se zdá, že Li Kao s Turem číslo deset stále nejsou léku o moc blíž.

Ve třetí části hlavní dvojice nedobrovolně cestuje napříč celou Čínou, aby odhalila tajemství léčivého ženšenového kořene. Cesta k vyléčení všech dětí se čím dál tím víc zamotává a komplikuje a na dořešení celé záhady nezbyvá příliš mnoho času. Nakonec si však z informací získaných během svého putování poskládají celou pravdu. Že děti z vesnice Ku-fu onemocněly kvůli Nefritovému císaři, který potřeboval obyčejné smrtelníky, aby za něj vyřešili záhadu ztracené Ptačí princezny, jež unesl a ukryl vévoda z Čchinu, a nedovolí jí vrátit se zpět na oblohu za svým milým, Hvězdným Pastýřem. Jelikož by ale Nefritový císař osobním zásahem do pozemských věcí ztratil nárok na nebeský trůn, musel celý příběh o Ptačí princezně a jejím únosu tajně skrýt do lidského povědomí a doufat, že se najde někdo, kdo záhadu vyřeší a princeznu zachrání. Turovi a Li Kaovi se nakonec princeznu zachránit podaří, a stejně tak i nemocné děti z vesnice. Pak se podle staré čínské pověsti slétnou ptáci z celé Číny a pro znovunalezenou princeznu vytvoří most až do nebe, aby se mohla vrátit domů.

2.3 Charakteristika autorova stylu se zaměřením na žánr fantasy

Inspirací pro tuto knihu byla mimo jiné i čínská báje „O tkadleně a pasáčkovi“. Ta popisuje příběh o dceři Nefritového císaře, sídlící v souhvězdí Lyry, která navštíví Zemi a zamiluje se do pasáčka vepřů. Na dlouhou dobu zapomene na domov, a když se konečně vrátí do Nebe, její otec Nefritový císař ji za dlouhou nepřítomnost potrestá tím, že manžele rozdělí a každého pošle na jeden okraj Mléčné dráhy. Mohou se setkat pouze jednou za rok, sedmý den sedmého čínského lunárního měsíce. V ten den totiž vzlétnou straky a utvoří most, aby se v nebi mohli milenci ještě jednou vidět.

Toto však není jediný odkaz na čínskou historii a mytologii, kterou do svého příběhu Barry Hughart zakomponoval. Kniha je přímo protkaná odkazy na mýty a báje, ale i na reálné

historické postavy a události. Tyto odkazy jsou ale většinou pozměněné nebo upravené, často se stírají rozdíly mezi historií a literární fabulací.

Autorův styl je z tohoto důvodu těžko zařaditelný, on sám měl velký problém s klasifikací stylu jako „pouhého“ fantasy. V emailové korespondenci s Jerryem Kuntzem, knihovníkem a historikem, z roku 2000 uvádí: „K čertu, nejsem spokojený s nálepkou „fantasy“, ale musím uznat, že žádná jiná vhodnější neexistuje. Naivně jsem si myslel – a pořád myslím – že jsem vytvořil styl nový, a rozhodnutí (nakladatelství – pozn.) Doubleday distribuovat moje knihy jenom do prodejen fantasy/sci-fi, to už bylo příliš.“ (Kuntz, 2003). A není divu, žánr fantasy je opravdu velmi široký pojem. Vyjadřuje se k tomu například Lin Carterová u své studie díla J. R. R. Tolkiena (Carter, 2002: 86-7): „Fantastika je totiž všeobjímající pojem, do něhož se vejde cokoli [...] Součástí fantastiky je science-fiction právě jako gotický román, ba i knihy pro děti jako americké mistrovské dílo *Čaroděj ze země Oz* L. Franka Bauma. Žánr tak široký, že zahrnuje jak *Drákulu*, tak *Utopii*, vyžaduje novou definici.

I přes problematiku přesného pojmenování Hughartova stylu nelze knize *Bridge of Birds* upírat použití běžných fantasy prvků, zejména těch charakteristických pro takzvané „quest fantasies“, tedy pro díla, jejichž hlavní hrdina během putování za určitým cílem řeší různé nástrahy. Jako jedny z předních představitelů quest fanatasies si asi většina čtenářů představí Tolkienova Hobita a sérii Pána prstenů, s nímž však Hughartův příběh nemůžeme vůbec srovnávat – ani rozsahem, ani „hloubkou“ zápletky. Přiblížit se mu nebo snad kopírovat Tolkienův styl však nebyl Hughartův záměr, rozdíly jsou znatelné na první pohled. Hughartův román je psaný odlehčeně, humorně a nezdá se ani, že by chtěl autor nějak důrazněji apelovat na morálku čtenářů, ostatně hlavní hrdinové příběhu sami často dělají věci morálně přinejmenším diskutabilní. Přesto však tato díla bezpochyby sdílejí společné prvky, a to opět jen potvrzuje obsáhlost fantasy žánru a jeho nejasného členění, jak už bylo uvedeno výše. Takovými prvky jsou podle W. A. Seniora (2012) například putování přes větší území, během něhož musí hrdina sbírat informace nebo magické předměty, překonávat nepřízeň osudu i všemožné nástrahy. Obtížnost těchto nástrah či úkolů se během putování zpravidla stupňuje, hrdinové musí čelit nelehkým rozhodnutím a na konci cesty dochází k rozuzlení zápletky a zároveň překonání nejobtížnější překážky či vyřešení nějaké hádanky. Rozuzlení pak většinou zahrnuje i konfrontaci úhlavního nepřítele, zosobňujícího zlo nebo hrozbu pro celý svět. Dále se jedná o hlavní postavy – obyčejný a nezkušený hlavní hrdina, donucený se vydat na cestu okolnostmi, ne vlastním rozhodnutím. Takového hrdinu často doprovází zkušenější a moudřejší mistr nebo učitel.

K hlavním archetypálním prostředkům u fantasy obecně patří také vytvoření nového či pseudohistorického světa (tedy světa, který se tváří jako náš reálný, ale určité aspekty se liší), v

němž se obvykle objevuje magie a společenství je feudální či předtechnické; cesta nebo pouť, která je úkolem, ale zároveň dobrodružstvím, a často utváří hrdinův životní postoj. (Mocná, Peterka, 2004: 186) V rámci putování nebo řešení spletitého dobrodružného úkolu se mohou hlavní hrdinové náhodou či záměrně ocitnout v podzemí – může se jednat o jeskyni, opuštěné doly nebo labyrinty. (Westfahl, 2005: 107-8) Všechny výše uvedené jevy obvyklé pro fantasy literaturu Hughart ve své knize využívá.

Kromě již zmíněného zakomponování mýtů a historických událostí a postav je nedílnou součástí příběhu v *Bridge of Birds* i nadpřirozeno nebo boj dobra se zlem, ale také humor. Román je psaný velmi podobným způsobem jako série *Úžasná Zeměplocha* Terryho Pratchetta, zejména se nabízí srovnání s knihou *The Thief of Time* (2001, č. *Zloděj času*, 2002), která je také zasazena do podobného kulturního (i když smyšleného) prostředí staré Číny a děj zahrnuje putování staršího zkušenějšího učenice a mladšího naivního učeníka. I přesto, že si jsou oba spisovatelé stylově v mnohém podobní, jde o podobnost čistě náhodnou, oba své prvotiny vydali téměř ve stejnou chvíli, Pratchett v roce 1983, Hughart 1984. Rozsahem své práce se oba zmínění spisovatelé nedají srovnávat, přece jen Hughart má na svém kontě jen tři knihy, zatímco Pratchett jen v rámci *Úžasných Zeměploch* přes čtyřicet, ovšem nikoho, kdo zná dílo Terryho Pratchetta by asi nenapadlo jeho knihy klasifikovat jinak než jako fantasy literaturu. „Nálepku“ fantasy (ať už s jistým upřesněním – historická, humorná) si tedy podle mého názoru *Bridge of Birds* určitě zaslouží. A i když možná autor doufal, že by jeho styl mohl být považován za něco specificky „hughartovského“, nemyslím si, že by označení fantasy mělo být vnímáno nějak hanlivě.

2.3.1 Chinoiserie

Chinoiserie, v češtině též šinoazerie, představuje umělecký styl, který má za úkol imitovat východní kultury, zejména pak tu čínskou. Fascinace východní kulturou se v Evropě začala projevovat v 17. století a pokračovala i během století osmnáctého, tedy během období rokoka. Čím více toho tehdejší Evropané věděli o Číně, Japonsku a dalších východních kulturách – za což vdělili zejména Sjediněné (Nizozemské) východoindické společnosti, která do Evropy přivážela nejen informace, ale také výrobky, například čínský porcelán – tím více se snažili o jejich napodobování. Často však spíše podle evropských představ než podle čínské reality. (Vránová, 2016:19) Původně se styl chinoiserie omezoval spíše na interiérový dekor, malířství a architekturu, později se ale rozšířil i například do literatury.

Pro mnohé je podobně zjednodušená imitace zcela nepřijatelná. Jedním z představitelů tohoto názoru je Edward Wadie Said (1935–2003), který se orientalismem v literatuře zabýval velmi podrobně. Said rozlišuje dvě oblasti vědy o Východu – orientalistiku a orientalismus.

Orientalistika je podle něj „západní věda o Východu“ (Said, 2008: 204) a orientalismus „napodobování Východu Západem“ (tamtéž: 273). V orientalismu viděl pouze prostředek, jak kulturu Východu téměř absurdně zestručnit a prezentovat jako primitivní. Orientalismus je podle něj způsob, jak danou kulturu hodnotit, a právě tím, že ji popíšeme velmi zjednodušeně, ji přitom ovládat. Tento přístup je jasně viditelný i na případu chinoiserií, tedy aspoň ve zmíněné době 17. a 18. století, kdy bylo získávání a prezentování artefaktů imitující východní umění spíše povrchním projevem společenského postavení a snahou o reprodukci než vyjádřením nějakého většího úsilí danou kulturu pochopit.

Ačkoliv může být kniha *Bridge of Birds* označena za chinoiserii, podle mého názoru již nelze mluvit o tom, že by přístup Barryho Hugharta při jejím psaní mohl být považován za zjednodušený, za pouhou snahu o povrchní napodobení. Naopak, Barry Hughart byl Východem a specificky Čínou natolik fascinován, že si velmi podrobně nastudoval nejen její historii, náboženství, mýty a kulturu, ale také faunu a floru (včetně účinků různých bylin), zvyky, pořekadla, způsob odívání nebo poezii. Z velké časové prodlevy mezi prvotní inspirací z konce 70. let a vydáním knihy v roce 1984 můžeme mimo jiné usuzovat, že pečlivá příprava ze strany autora trvala celá léta. Autor si poznámky vedl po svazcích ucelených podle tématu, z nichž každý obsahoval 3-16 listů. Níže uvedená ukázka samostudia (obr. 1) je pouze jedním z celkového počtu 227 dochovaných listů, které jsou stále dostupné na webových stránkách autora.

TEA

- 81) T'ang period, best tea from Yang-Hsien, mountainous region on borders of Kiangsu and Chekiang Provinces, close to modern Shanghai. "Tribute tea" was the finest, demanded by the court and apportioned from emperor on down through household and then high officials. (Aesthetes might say that the art it most benefited was ceramics.)
- 82) PC sometimes called the "Great Within". Emperor Hui Tsung, the guy who lost all because of concubine Li Shih-Shih, was also the "tea emperor", wrote very good text on the subject. He also opened a department store in the GW, staffed by the imperial ladies.
- 86) Tea picked with fingernails, never fingers, when covered with dew. (Nails to avoid sweat and body heat.) Water for constant nail-washing. Separate into 5 classes, steaming, rolling, drying, grinding, pressing leaf paste into metal moulds and roasting in ovens - repeatedly over 6 to 12 days, immediately cool with vigorous fanning. (Moulded into little cakes. Barbarism of loose leaf tea far in future.)
- 87) Those below rank of seventh-grade mandarin prohibited from buying tea in T'ang. Nonetheless, tea shortage caused revolt of border states and independent kingdoms. "Soup bottle" rather than kettle used, and drunk from wide shallow saucers called chien, best came from Fu-an in Fukien, purplish black with graining lines like rabbit's fur.
- 88) Great Tea Commissioner was Ts'ai Hsiang, author of the Ch'a Lu tea record for the emperor's perusal. Chose best tribute tea Small Leaf Dragon, tiny round cakes worth 2 ounces of gold per catty (1 1/2 ounces of gold per pound).
- 89) Great mystery: inferior tea still the greatest because made with "bamboo-strained water", secret of which has vanished.
- 90) Preparing tea from cakes (too hard to crumble). a) Slice off required amount, b) crush to fine powder, c) pass powder several times through sieve, d) boil water in soup bottle, e) put powdered leaves in the chien saucer, f) pour water upon leaves, g) whisk with bamboo whisk

Obrázek 1 Čaj – historické a kulturní zvyklosti (poznámky B. Hugharta)

Teprve po nastudování celé problematiky tyto poznatky záměrně upravoval (jak bude uvedeno níže u popisu jednotlivých problémů překladu) tak, aby mohlo dojít k převyprávění jeho vlastního příběhu o mistru Li a Turovi číslo deset. Jak již naznačuje podtitul knihy *A Novel of an Ancient China That Never Was* (č. Román o prastaré Číně, která nikdy neexistovala), Hughart vytváří zcela nový svět, který má Čínu nejen imitovat, ale vychází z jejích historických a kulturních zákonitostí, jen je navíc obohacen o nadpřirozeno.

3 Překlad vybraných kapitol

1. Vesnice Ku-fu

Sepnu ruce a pokloním se do všech krajů světa.

Mé příjmení je Lu a mé jméno je Jü, ale nespěte si mě s váženým autorem *Klasické knihy o čaji*. Moje rodina je vcelku obyčejná, a jelikož jsem desátým synem svého otce a jsem dosti silný, obvykle mi říkají Tur číslo deset. Otec zemřel, když mi bylo osm. Za rok ho do Žlutých pramenů pod zemí následovala matka a od té doby žiju u strýčka Nunga a tetičky Chua ve vesnici Ku-fu v údolí Čuo. Jsme moc pyšní na své dominanty. Donedávna jsme byli pyšní také na dva gentlemany, kteří byli tak dokonalými exempláři svého druhu, že se scházeli lidé ze širokého okolí, jen aby je mohli vidět, proto bych měl popis naší vesnice pravděpodobně začít právě tímto párem příkladů.

Když přišel Zastavárník Fang za Ma Ponravcem s nápadem spojit síly, započal vyjednávání tak, že před Maovu ženu položil obrázek rybky nakreslený na kusu levného papíru. Maova žena ten krásný dar přijala a na oplátku natáhla pravou ruku a palcem a ukazováčkem vytvořila kroužek. V tu chvíli se rozletěly dveře, dovnitř vtrhnul Ma Ponravec a spustil: „Chceš mě snad zruinovat, ženská? Půl koláče by stačilo!“

To nebyla tak úplně pravda, ale opat našeho kláštera vždycky říkal, že povídačky mívají silná ramena, která unesou víc, než zvládne pravda.

Schopnost Zastavárníka Fanga vždycky uhodnout tu nejnižší možnou částku, kterou byl člověk za zastavené zboží ochotný přijmout, byla tak neomylná, že jsem ji považoval za nadpřirozenou, ale pak si mě opat vzal stranou a vysvětlil, že Fang rozhodně nehádá. V předpokoji obchodu Ma Ponravce ležel na stole vždy nějaký hladký lesklý předmět, který sloužil jako zrcadlo, ve kterém se odrážely oči oběti.

„Laciné, hodně laciné,“ ušklíbal se Fang, když si předmět prohlížel v rukou. „Nedám víc než dvě stě hotově.“

Oči mu pak sklouzly k tomu lesklému předmětu, a pokud se zorničky v odrazu zúžily příliš zřetelně, zkusil to znovu.

„Dobrá, řemeslné zpracování není nejhorší, takovým hrubým vesnickým způsobem. Dáme dvě stě padesát.“

Zrcadlené oči se rozšířily, ale ne dostatečně.

„Dnes je výročí předčasného skonu mojí nebožky ženy a to pomýšlení mi pokaždé zkazí můj obchodní úsudek,“ skuhral vždycky Fang hlasem zastřeným slzami. „Tři sta hotově, ale ani šesták navíc!“

Ve skutečnosti se ale nepředávaly žádné peníze, protože u nás funguje výměnný obchod. Oběť si skrz dveře skladiště vzala poukaz, Ma Ponravec si poukaz nevěřicně prohlédl a křičel na Fanga: „Šílenče! Tvoje bláznivá štědrost nás přivede na buben! Kdo nakrmí tvoje hladové spratky, když nám nezbyde nic než otrhané pláště a misky na almužnu?“ Pak vyměnil poukaz za zboží, které bylo předraženo o šest set procent.

Zastavárník Fang byl vdovec se dvěma dětmi, pěknou dcerkou, které jsme říkali Fangova Laňka, a mladším synkem, kterému jsme říkali Fangův Drobek. Ma Ponravec děti neměl, a když mu žena utekla s podomním prodejcem rohoží, náklady se mu snížily o polovic a štěstí mu vzrostlo dvojnásob. Nejšťastnější období dua Ma a Fang přicházelo s každoroční sklizní hedvábí, protože vajíčka bource morušového se dala pořídit pouze za peníze a ty měli jen oni dva. Ma Ponravec vždycky nakoupil vajíčka a rozdál je jednotlivým rodinám výměnou za dlužní úpisy, které šly splatit jen hedvábím. A jelikož byl Zastavárník Fang jediný kvalifikovaný znalec hedvábí na míle daleko, mohli vzít dvě třetiny naší úrody do Pekingu a vrátit se s pytlí plnými mincí, které pak za temných nocí zakopali na svých zahradách.

Náš opat říkával, že každá vesnice si udržuje emocionální zdraví tím, že má ve svém středu muže, kterého všichni vášnivě nenávidí, a že nám nebe požehnal rovnou dvěma takovými.

Dominanty, které ohraničují naši vesnici, jsou jezero a zeď. Obojí je výsledkem pověřivosti a pověstí z dávných časů. Naši předci okolní krajinu prozkoumali s největší pečlivostí, když dorazili do údolí Čuo, a my upřímně věříme, že žádná jiná vesnice na světě nebyla promyšlena lépe než vesnice Ku-fu. Naši předci ji umístili tak, aby byla chráněná před černou želvou, zvířetem těch nejhorších vlastností, jehož směr je sever, jehož živel je voda a obdobím zima. Vesnice se otevírá směrem k rumělkovému ptáku jihu, jehož živel je oheň a období léto. A východní hory, kde žije azurový drak, s živlem dřeva a nadějeplného jara, jsou pevnější než hory na západě, jež jsou domovem bílého tygra, kovu a melancholického podzimu.

Nemalá pozornost byla věnována tvaru vesnice, naši předkové se totiž poučili z případu, kdy jeden muž postavil vesnici ve tvaru ryby, zatímco sousední vesnice měla tvar háčku, a tím si tak přímo koledoval o katastrofu. Výsledný tvar měl podobu jednorozce, mírného a poslušného zvířete bez přirozených nepřátel. Ukázalo se ale, že se něco pokazilo, protože jednoho dne se ozval zvuk připomínající hluboké odfrknutí, země se zachvěla, zřítlo se několik chatrčí a v zemi se objevila obrovská trhлина. Naši předci vesnici prozkoumali ze všech

možných úhlů, a když jeden z nich vyšplhal na nejvyšší strom na východním pohoří a podíval se dolů, objevil závadu. Hloupým přehlédnutím bylo posledních pět rýžových polí poskládáno do tvaru, který tvořil křídla a tělo obrovského hladového ováda, jenž se usadil na měkkých slabinách jednorožce, a není tedy divu, že si jednorožec vyhodil z kopýtka. Políčka se upravila do podoby obvazu a Ku-fu už nikdy žádné otřesy netrápily.

Obyvatelé se postarali o to, aby se neobjevily žádné rovné cesty nebo řeky, které by mohly odhánět dobré síly, a jako další opatření přehradili konec úzkého údolíčka a svedli potůčky na úbočí hor, čímž vytvořili malé jezero, které ty dobré síly zachycovalo, aby se nemohly rozutést do ostatních vesnic. Nebyl v tom vůbec žádný umělecký záměr. Za krásu našeho jezera může náhoda a pověřivost, ale výsledkem bylo, že když šel okolo před pěti sty lety během svých cest velký básník S'-ma Siang-žu, zastávka u jezera ho natolik inspirovala, že napsal příteli:

*Tu jezera povrch čeří vlny
snad hřbety mnoha ryb a želv,
labutě i lysky, husy velké,
alky, dropi,
čápi, čírky,
zlehka kloužou po hladině,
líně na ní přistávají,
větrem čečrané,
na vlnách se houpají,
travnaté břehy zkoumají,
hltají rákos a brčál,
zobají žabník, bahničky, lotusy.*

Tak to tu vypadá i dnes. A to tady S'-ma Siang-žu nebyl v sezóně, takže ani neviděl trsy lučního kvítí nebo kropenaté kolouchy, kteří sem chodívají pít a pak mizí jako pára nad hrncem.

Naše zeď je mnohem známější. Sluší se poznamenat, že o vzniku Dračího polštáře koluje mnoho různých příběhů, ale my v Ku-fu rádi věříme, že naše verze je ta jediná správná.

Před mnoha staletími žil generál, kterému nakázali postavit jednu z obranných zdí, jež se měly napojit na Velkou čínskou zeď. Jednou v noci se mu zdálo, že byl povolán do nebe, aby svůj návrh té stavby představil Nefritovému císaři. Později, když ho soudili za zradu, tento výlet dopodrobna vylíčil.

Zdálo se mu, že se ocitl uvnitř obrovského lotosu, jehož listy se pomalu rozevřely a tak vytvořily vchod, kterým vystoupil ven na nebeskou smaragdovou travu. Obloha byla safírově modrá a u nohou mu ležela pěšina z perel. Vrba zdvihla větev a ukázala jí jako prstem a generál šel po pěšině až ke Květinové řece, která stékala dolů z Útesu velkého probuzení. V Tüni

blažených vůní se koupaly konkubíny nejvyššího vládce Nebes, smály se a cákaly vodu v duze z růžových lístků a byly tak krásné, že od nich generál nemohl odtrhnout oči. Ale povinnost volala, a tak pokračoval po cestě, jež šplhala vzhůru přes sedm teras, kde měly stromy listí z drahých kamenů, které cinkaly písňe, když se do nich opřel vánek, a kde pestrobarevní ptáci svými překrásnými hlasy zpívali o pěti ctnostech a znamenitých doktrínách. Pěšina pokračovala kolem svěžích sadů, kde královna matka Wang pěstuje broskve nesmrtelnosti, a když generál kolem sadů zabočil naposledy, objevil se přímo před palácem Nebeského císaře.

Čekali na něj lokajové. Dovedli ho do přijímací síně, a poté co se třikrát hluboce poklonil a devětkrát padl na kolena, mu dovolili se zvednout a přistoupit k trůnu. Nefritový císař seděl s rukama složenýma na Císařské knize etikety, jež mu ležela na klíně. Měl na sobě placatý klobouk připomínající desku, ze kterého viselo třináct přívěsků z barevných perel na červených šňůrkách, a černé hedvábné roucho poseté rudými a žlutými draky. Generál se poklonil a pokorně představil svůj návrh na stavbu zdi.

Za trůnem stál nebeský pes Tchien-kou, jehož zuby umí rozkousnout hory vedví, a vedle nebeského psa stál Er-lang Šen, bezpochyby největší ze všech válečníků, jelikož se utkal s obrovskou kamennou opicí a bojoval s ní až do úplného vyčerpání. (Opice symbolizuje intelekt.) Oba strážci generála probodávali pohledem. Rychle sklopil zrak a všiml si, že na levé područce trůnu je vyražený znak císařova předchůdce, Nebeského ctihodného vládce prvopočátku, a na pravé područce je znak císařova možného nástupce, Nebeského pána nefritového úsvitu Zlatých dveří. Generála natolik přemohl závratný pocit bezčasí, ve kterém se nic nedalo měřit ani porovnávat, až se mu udělalo nevolno. Báł se, že se zostudí zvracením, ale za okamžik už viděl, že mu někdo před sklopené oči podává jeho nákras, opět úhledně srolovaný a zavázaný. Vzal si ho a padl na kolena a čekal božskou kritiku či chválu, ale žádná nepřišla. Nefritový císař tiše naznačil konec audience. Generál lezl pozpátku, po cestě ještě několikrát udeřil do země, a u vchodu ho popadli lokajové, kteří ho vedli ven a několik mil dál přes luka. Pak ho zdvihli a vhodili ho do Velké hvězdné řeky.

Generál vypověděl, že se kupodivu vůbec nebál. V nebi zrovna panovalo období dešťů a od rozbouřených vln se odrážely miliardy jasných hvězd burácejících jako bilion tygrů, generál se však do vody ponořil celkem mírumilovně. Plul dál a dál a pak propadl skrz dno, a když se propadl směrem k zemi, třpytivé světlo Velké řeky v dálce rychle zmizelo. S plesknutím přistál přímo doprostřed vlastní postele, přesně ve chvíli, kdy do pokoje vstoupil sluha, aby ho vzbudil na snídani.

Nějakou dobu trvalo, než sebral dostatek odvahy a svůj návrh otevřel. A když se tak stalo, zjistil že Nebeský císař – nebo někdo – posunul celou zeď o sto dvacet dva mil na jih, čímž ji umístil doprostřed údolí Čuo, kde nemohla sloužit absolutně žádnému účelu.

Co měl dělat? Nebeskému příkazu se přece nemohl vzepřít, proto svým mužům nakázal postavit zeď, která vedla odnikud nikam, a to byl také důvod, proč byl generál zatčen a s obviněním ze zrady předveden před čínského císaře. Když převyprávěl svůj příběh, bylo obvinění ze zrady smeteno ze stolu. Místo toho generála odsoudili k smrti za pití ve službě a zoufalost situace dala vzniknout jedné z nejpůvabnějších výmluv v dějinách. Ta zeď, neochvějně prohlásil generál, byla umístěna bezchybně, ale jedné noci se o ni opřel drak a usnul a až ráno se ukázalo, že zvíře svou vahou zeď posunulo na její současné, absurdní místo.

Zvěst o Dračím polštáři se šířila pobaveným císařským dvorem, kde měl generál vychytralé a všehoschopné přátele. Ti se mu snažili zachránit krk tím, že podplatili císařova oblíbeného věštce.

„Ó, synu Nebes,“ zaskřehotal jasnovidce, „nahlédl jsem do trigramů a z důvodů známých jen Nefritovému císaři je ten zvláštní kus zdi nejdůležitější ze všech opevnění! Tak důležitý, že ho nemůžou střežit smrtelníci, ale pouze duchové deseti tisíc vojáků, kteří musí být zaživa pohřbeni do základů!“

Císař byl vcelku humánní, tedy na poměry císařů, a tak prosil věštce, aby se zkusil podívat ještě jednou, jestli se někde nemohla stát nějaká chyba. Po převzetí dalšího úplatku přišel věstec s jiným vysvětlením.

„Ó, synu Nebes, trigramy jasně říkají, že do základů musí být zaživa pohřben wan, což může znamenat deset tisíc, ale je to také obvyklé příjmení!“ zahulákal. „Řešení je nasnadě, vždyť co znamená život jediného bezvýznamného vojáka v porovnání s nejdůležitější zdi v Číně?“

Ani to se císaři nelíbilo, ale zdálo se, že nemá na vybranou, proto svým strážím nakázal, aby vyšly ven a chopily se prvního obyčejného vojáka jménem Wan. Všechna svědectví se shodují, že se Wan choval velmi důstojně. Jeho rodina dostala penzi a jemu bylo řečeno, že si ho Nebesa považují nad všechny ostatní. Dostal trubku, na kterou měl zatroubit v případě, že by se Čína ocitla v ohrožení, a pak do základů zdi vybourali díru a Wan do ní poslušně vešel. Otvor pak znovu zazdili a na nejvyšší vrchol Dračího polštáře postavili strážní věž – Dračí oko – ve které mohl Wanův duch držet svou osamělou stráž.

Císař byl z celé té události natolik znechucený, že ve své přítomnosti zakázal pronést sebemenší zmínku o tom prokletém kusu zdi nebo o komkoliv s ním spojeném. To ti vychytralci

samozřejmě plánovali celou dobu, jejich společník generál byl v tichosti propuštěn a mohl klidně sepisovat paměti.

Skoro celé staletí sloužil Dračí polštář jako oblíbená turistická atrakce. K údržbě zdi byla vyhrazena malá skupinka vojáků, ale jelikož kromě strážní věže pro ducha neplnila zeď žádnou funkci, byla nakonec ponechána svému osudu. Dokonce se o ni přestali zajímat i cestovatelé, tráva přerůstala a kameny se drolily. Byl to ale ráj pro děti a po několika století byla zeď oblíbeným hřištěm pro chlapce i dívky z mojí vesnice. Pak se ale stalo něco, po čem Dračí polštář opustili i oni.

Jednou večer začínaly hrát děti z Ku-fu hru, jejíž původ se datuje až někam do počátku věků, když se náhle všechny zastavily. Z Dračího oka se k nim dolů nesl dutý, odosobněný hlas – jeden z chlapců později vypověděl, že hlas zněl, jako by se z dálky dvou set mil nesl dlouhou bambusovou trubkou. Ta slova byla tak zvláštní, že si je každé z dětí bezchybně zapamatovalo i přesto, že hned jak jim opět začalo bít srdce, vzaly nohy na ramena.

Je možné, že nebohý Wan, ten nejdůležitější ze všech strážců na té nejdůležitější ze všech strážních věží, poslal po dětech ze skromné vesnice Ku-fu vzkaz celé Číně? Pokud ano, byla to opravdu zvláštní zpráva. Mudrci a učenci se v ní snažili nalézt alespoň nějaký smysl po celá staletí.

Pokud by se jí chtěli pokusit přijít na kloub moji milí čtenáři, popřeju jim opravdu hodně štěstí.

*Kotouč z nefritu,
osm a šest.
Oheň, co není tu,
nech se jím vést.
Oheň, záře je zajata,
dřív stříbro, pak ze zlata.*

(Ve vesnici Ku-fu je právě v plném proudu sklizeň hedvábí, na které se podílí i starší děti. Ty však jednoho dne všechny onemocní záhadnou nemocí, upadnou do jakéhosi kómatu, nemluví, a všechny snahy dospělých o jejich uzdravení jsou marné. Proto se ve vesnici vyberou peníze a obyvatelé vyšlou statného mladíka Tura číslo deset na cestu do Pekingu, aby našel váženého učenice a léčitele. Tur se tedy seznámí s poněkud excentrickým mudrcem Li Kaem, který mu přislíbí pomoc. Po prohlédnutí dětí, najde v knihovně opatství zmínku o „velkém kořenu“, tedy velmi vzácném druhu ženšenu, který má silné léčivé účinky. Li Kao ví, že takový podobný kořen vlastní bohatá a velmi mocná žena, Pramáti. Společně s Turem číslo deset se rozhodnou vetřít do její přízně a snažit se kořen získat. Pomocí Li Kaových starých známých si opatří menší bohatství a jedou se snažit přesvědčit Pramáti o své důležitosti a urozenosti. Nejdříve se však setkají s její vnučkou, kterou Tur promptně svede, což jim zajistí přístup do Pramátiny honosné usedlosti.)

7. Vážený rod

Když jsem se vzpamatoval natolik, abych vnímal okolí, postupně mi došlo, že si ta zrůda usmyslila sedm pravnoučat už před nějakou dobou a že její vnučka bude mít za úkol zařídit, aby jim už po narození bylo dvanáct. Ležel jsem na ubikaci chlapců, kteří se budou podílet na svržení dynastie Tchang, a přiznám se, že jsem se při pomýšlení na život, jaký by měly moje nebohé děti vést, rozbrečel.

Sedm postýlek, zarovnané jedna vedle druhé s geometrickou přesností. Sedm stolků umístěných přímo před nimi, s psacími štětci položenými přesně tři palce napravo od kalamářů. Nic v té chladné, nelidské místnosti nevystupovalo ani o chlup z řady, a to platilo i pro nápisy na zdech. Některé fungovaly jako *kung kuo-jo*, přehledy provinění. Uvedu příklady.

KAŽDÉ PROVINĚNÍ BUDE POTRESTÁNO RANAMI BŘEZOVÝM PRUTEM

| | |
|---|----------------------|
| Vzrušující, chlípné myšlenky..... | 5 |
| Nahota při nočním vykonávání potřeby..... | 2 |
| Obscénní sny..... | 2 |
| Pokud takové sny způsobují obscénní chování | 10 |
| Zpěv frivolních písní..... | 5 |
| Studium frivolních písní..... | 10 |
| Nedat přednost ženě při chůzi..... | 10 |
| Zároveň na danou ženu pohlédnout..... | 20 |
| Pohlédnout na ni toužebně..... | 30 |
| Pomyslet na ni chlípně..... | 40 |
| Urážka ženy..... | 50 |
| Urážka Pramáti..... | 500 |
| Opakovaná urážka Pramáti..... | <u>Setnutí hlavy</u> |

Další nápisy obsahovaly poučky k zapamatování a moje vyděšené oči skákaly z jedné na druhou. Ještě teď se občas ve snu ocitnu ve třídě se stěnami posetými jejich fragmenty.

Účinnost plamenometů známých jako *meng chuo jou* lze zvýšit přidáním rozmačkaných banánů a kokosů do oleje, díky čemuž se hořlavá směs přichytí na kůži...

Ohnivý lék po výbuchu vypustí jedovatý plyn po přidání pěti uncí *langtu*, dvou a půl uncí smůly, jedné unce bambusových vláken, třech uncí oxidu arseničného...

V polních podmínkách může člověk snadno vyrobit účinný jed, když svaří dva košíky oleandrového listí, extrahuje výtažek a přidá tři unce dušených omějových hlíz. Na moři jednoduše vyjme měchýřek čtverzubce...

Méně nápadný přístup využíval Wang Š'-čen, který svým obětem předložil pornografické romány poté, co potřel okraj každé stránky arzénem. A když si oběť naslinila prst, aby otočila na další stránku...

Drtiče varlat lze snadno vyrobit pomocí...

Uříznuté hlavy lze pro jejich vystavení nejlépe zakonzervovat...

Sesunul jsem se k zemi a přetáhl si příkrývku přes hlavu a nevylezl jsem, dokud jsem neuslyšel, jak se otevírají dveře. Pak promluvil známý hlas: „Jaké to štěstí! Tvoje zasnoubení je dar z Nebes – mimochodem, jak se ti líbí ta okouzlující dáma, která ještě nedávno vládla celé Číně?“

Vyskočil jsem a objal ho. „Mistře Li,“ vzlykl jsem, „pokud se moje snoubenka byť jen trochu podobá své babičce... to nikdy nezvládnou!“ Najednou mě napadla spásná myšlenka. „Ale když jsme teď zasnoubení, až do svatby ji neuvídím.“

„Obvykle by to platilo, ale jelikož už jsi z ní viděl skoro všechno, dali vám výjimku,“ řekl. „To byla ona v tom kočáře, ta s tím hezkým nefritovým náhrdelníkem na tom pěkném poprsí. Netrap se tím. Musíš se s ní jen občas projít zahradou, zatímco já vymyslím, koho budeme muset zabít, abychom se dostali ke kořenu moci.“

„Ale Pramáti...“ řekl jsem roztřeseným hlasem.

„Mě nepoznala,“ řekl mistr Li. „Její přirozený odpor k ziskuchtivým kriminálíkům se ještě víc zesílil mým politováníhodným zvykem obracet oči v sloup, slintat, hihňat se během nevhodných chvil a rýpat se do tváře nemytým prstem. Pochybuju, že bude tvoji společnost vyhledávat. Budeš se muset vypořádat jen se svojí snoubenkou, jejím otcem a komorníkem.“

Ukázalo se, že můj budoucí tchán je ten nejlaskavější a nejmilejší muž, a jako učence ho překonal pouze Li Kao. Ho Wen se při zkouškách t'in-š' umístil na druhém místě, a abych potkal druhého takového vzdělance, musel bych se vydat do Čan-linovy akademie. Rozdíl mezi nimi byl fascinující.

Li Kao vždycky nadhodil myšlenku a nechal ji plynout, pak nadhodil druhou a k ní přihodil několik dalších podobných nápadů, které vyletěly až do vesmíru. A když se vrátily na zem, už byly poskládané do tvaru náhrdelníku, který se ovinul přesně kolem hrdla daného

tématu. Na druhou stranu, Ho Wen byl těžkopádný, uvažoval systematicky, nikdy neudělal chybu, a paměť měl tak dokonalou, že se jí nemohla vyrovnat ani ta Li Kaova. Jednou jsem se ho zeptal na jméno vzdálené hory a dostal jsem tuhle odpověď:

„Existuje pět posvátných hor: Cheng-šan, Chua-šan, Cheng-šan, Tchaj-šan a Sung-šan; Tchaj-šan je první v řadě a Sung-šan je uprostřed. Mezi hory, které nejsou posvátné, ale stále velmi významné, patří Wu-i, Wu-tang, Tien-mu, Tien-čchu, Tian Mu, Niou-š', O-mej, S'-ku-niang, Čch'-čchu, Čch'-chua, Kungtung, Čchun-jü, Jen-tang, Tien-taj, Lung-men, Kuej-ku, Ťiou-i, Š'-er, Pa-kung, Chu-t'iou, Wo-lung, Niou-čchu, Pao-tu, Pchej-jo, Chuang-šan, Pi-t'i, Ťin-šu, Liang-šu, Šuang-lang, Ma-ku, Tu-lu, Pej-ku, Ťin-šan, Ťiao-šan a Čung-nan. Jelikož hora, na kterou se tážeš, není ani jedna z nich —”

„Ho,“ zasténal jsem.

„– snad nebude příliš unáhlené označit ji za Kuang-fu, nechtěl bych však být citován v přítomnosti Pramáti, jelikož i ta sebemenší nepřesnost může znamenat okamžité setnutí hlavy.“

Li Kao hned pochopil, jaký potenciál tkví v Hoově paměti. Poprosil ho, aby nás neoslovoval tituly, když jsme sami, ale říkal nám Li Kao a Tur číslo deset, a při nejbližší příležitosti zavedl řeč na ženšen. Hoovi se rozzářily oči, ale než stihl začít výklad, který by mohl trvat několik týdnů, Li Kao se ho zeptal, jestli někdy slyšel o velkém kořenu moci. Dokonce i Ho Wen se nad tím musel zamyslet a pak pomalu a váhavě odpověděl:

„Byly mi čtyři roky, když jsem navštívil bratrance v knihovně Nebeských požehnání v Luo-jangu. Přerušil vyprávění, aby se zamyslel. „Třetí sklepení, pátá řada nalevo, druhá police shora. Za Čou Piho *Matematikou* jsem našel Čang Ťiův *Břišní tyfus a jiné nemoci*, za nímž jsem našel šestnáct svazků Li Š'čenových *Základů bylinné medicíny* v padesáti dvou svitcích, za kterými jsem našel myši hnízdo. Tu myš jsem tenkrát honil. V tom hnízdě ležel útržek pergamenu s hezkým obrázkem a popiskem ‚Velký kořen moci‘, ale pergamen byl tak moc okousaný, že jsem nemohl přečíst, ke kterému druhu ten kořen patřil.“

Zamžoural a našpulil rty, jak se snažil si ten obrázek vybavit.

„Byl to velmi zvláštní kořen,“ pokračoval. „Měl dva malé úponky pojmenované jako Nohy moci, dva další, to byly Ruce moci, a pátý úponek se jmenoval Hlava moci. Střední část kořene, Srdce moci, nesla označení ‚nejúčinnější‘. Bohužel, myši spořádaly všechno ostatní, takže nevím, k čemu to slovo patřilo. Hodně silně pochybuji, že ten kořen byl ženšen, protože jsem nikdy neslyšel o ženšenu, který by se mu podobal.“

Jeho zájem o ženšen měl konkrétní důvod. Jednoho dne na rodinném hřbitově kopali nový hrob a lopatou narazili na úlomky hliněných destiček. Ho Wen v úlomcích hned poznal nesmírně staré písemnosti. Přesvědčil dělníky, aby shromáždili všechny úlomky, které se na místě nacházely, a pustil se do nemožného úkolu. Fragменты byly téměř nečitelné, ale on byl odhodlaný text rozluštit za každou cenu. Když nás vzal k sobě do dílny a ty maličké hliněné úlomky nám ukázal a představil teorie matematické pravděpodobnosti, které vymyslel, aby předpověděl posloupnost znaků ve starověkém písmu, tvář se mu celá dmula pýchou. Pracoval na tom šestnáct let a doposud se mu podařilo přeložit už celých deset vět. A pokud vydrží dalších šestnáct, doufal, že se dostane na celé čtyři odstavce.

Jednou věcí si ale byl jistý. Šlo o povídku nebo pohádku o ženšenu a byla jedna z nejstarších na světě.

Ho Wen neměl žádné vlastní prostředky. Ve své nevinnosti jsem předpokládal, že jeho mimořádná učenost je cennější než peníze, ale brzo jsem poznal opak. Domnívám se, že bohatí jsou v každé zemi stejní v tom, že peníze jsou jejich jediným kritériem, podle kterého posuzují hodnotu člověka. A oslovovali snad Ho Wena mistr Ho? Vážený učenec Ho? Druhý nejvzdělanější ze všech smrtelníků Ho? Ne tak docela. Říkali mu Podpantofel Ho, žil ve strachu z Pramáti, své ženy, jejích sedmi tlustých sester a své dcery. V domě váženého rodu má chudý učenec jen o chlup lepší postavení než chlapec, který každé ráno vynáší plné nočníky.

Podpantofel Ho a jeho dcera si nebyli podobní absolutně v ničem. Moje nastávající byla nečekaně krásná dívka, která se jmenovala Mdlíci Panna. Usoudil jsem, že to neobvyklé jméno pochází z úryvku jakési básně, ale během naší první procházky v zahradách, kdy nás doprovázel její otec a Li Kao, jsem prozřel.

„Běda!“ vykřikla Mdlíci Panna, když se zastavila vprostřed pěšiny a dramaticky ukazovala prstem. „Kukačka!“

Jenže já jsem z vesnice.

„Nikoliv, moje milá,“ uchechtl jsem se. „To je straka.“

Dupla svojí pěknou nožkou. „Je to kukačka!“

„Moje nejdražší, ta straka kukačku jen napodobuje,“ řekl jsem a ukázal na tu straku, která kukačku jen napodobovala.

„Je to kukačka!“

„Světlo mého života,“ vzdychl jsem, „je to straka.“

Mdlíci Panna zrudla, zbledla, zavrávorala, sevřela si srdce a zavřeštěla: „Ach, tys mne zahubil!“ Pak se zapotácela dozadu, klopýtla doleva a elegantně padla do mdlob.

„Dvě stopy dozadu, šest doleva,“ povzdechl si její otec.

„Obměňuje to někdy?“ Zeptal se Li Kao se zájmem vědce.

„Ani o píd'. Vždycky přesně dvě stopy vzad a šest stop vlevo. A teď, milý chlapče, se očekává, že si klekneš a budeš jí omývat jemné spánky a prosit o odpuštění za svoji neomluvitelnou hrubost. Moje dcera,“ řekl Podpantofel Ho, „se nikdy nemýlí a měl bych podotknout, že za celý její život jí nikdy nikdo neodepřel nic, co si usmyslila.“

Najde se snad mezi mými váženými čtenáři jeden či dva, kteří zvažují sňatek pro peníze? Velmi jasně si pamatuji na zlatavé odpoledne, kdy mě komorník vzdělával v palácové etiketě, milovaná manželka Podpantofla Hoa a jejích sedm tlustých sester usrkávaly čaj v Zahradě veletuctu výtečných vůní, Mdlíci Panna urážela inteligenci svých dvorních dam v Galerii překrásných pávů a Pramáti peskovala sluhu, když na Terasě padesáti poklidů upustil šálek.

„Kuchař podává hostu naběračku se zdobenou rukojetí a stojánek, který se pokládá západně od nádob na trojnožkách,“ vyprávěl komorník. „Host převezme rukojeť naběračky pravou rukou, dlaní nahoru, a položí naběračku podél stojánku.“

„Setnout hlavu!“ zaburácela Pramáti.

„Poté,“ pokračoval komorník, „se otočí směrem na východ, tedy západně od trojnožky, aby přijal jídlo, jež mu náleží. Jeho postavení se odvozuje podle oděvu, počínaje slunečníkem s rodovým znakem, který vystavují jeho sluhové.“

„Hudry-hudry-hudry-hudry-hudry“ skřehotala žena Podpantofla Hoa se svými sedmi tlustými sestrami.

„Slunečníky úředníků první a druhé úrovně mají žlutohnědé potahy z gázy, lemování z hrubého rudého hedvábí, tři patra a stříbrné špičky a slunečníky úředníků třetí a čtvrté úrovně jsou úplně stejné, jen mají špičky rudé.“

„Odpust'te mi, má paní! Samozřejmě, že *Příručku vyšívání pro urozené dámy* napsal Konfucius!“ naříkala dvorní dáma.

„Slunečníky páté úrovně,“ řekl komorník, „mají potah z modré gázy, lemování z hrubého rudého hedvábí, dvě patra a stříbrné špičky a ty pro šestou až devátou úroveň jsou potažené hrubým modrým hedvábím napuštěným oleji, mají lemování z rudého hrubého hedvábí, jedno patro a stříbrné špičky.“

„Mrtvolu hod'te do chlívku prasatům!“ burácela Pramáti.

A dost.

(Zanedlouho – a možná ne úplně přirozeně – Mdlíci Panna zemře a koná se velkolepý pohřeb. Podle zvyklosti se do hrobu přidávají i cennosti, jednou z nich je i ženšenový kořen, jenž Li Kao s Turem po pohřbu vykopou. Ve vesnici z ženšenu vyvaří extrakt, na zlomení kletby ale není dostatečně silný. Hlavní dvojici tedy nezbyvá nic jiného, než se vydat pro ještě silnější ženšen, jediný na celém světě. Ten však vlastní nejnebezpečnější muž Číny – vévoda z Čchinu – který se ukryvá zavřený ve svém opevněném zámku a říká se o něm, že je nedotknutelný.)

12. O zámcích a Klíčových Ušácích

Na radu opata nyní vysvětlím nevzdělaným barbarům, že moje země se nazývá Čungkuo, což znamená Země středu nebo také Říše středu, co se vám zamlouvá víc. Jde o to, že je to země, která je přímo uprostřed světa a také jediná země, která leží přímo pod nebem. „Čína“ je barbarský výmysl, jenž byl vymyšlen na počest prvního vévody z Čchinu, který říši ovládl v roce krysy 2 447 (221 př. Kr.). Byl to obdivuhodný reformátor. Masoví vrazi obvykle bývají reformátoři, říká opat, ale ne nutně to platí i naopak.

„Naše minulost nás dusí!“ hřímal vévoda z Čchinu. „Musíme vybudovat nový začátek!“

Tím měl na mysli potlačení všech předchozích vládních filozofií a nastolení jeho vlastní, s názvem legismus. Opat tvrdí, že slavná první věta Knihy legismu zní: „Trest vyvolává násilí, násilí vyvolává sílu, síla vyvolává obdiv, obdiv vyvolává ctnost; tudíž ctnost má svůj původ v trestu.“ A nezbyvá moc důvodů, proč číst větu druhou.

Vévoda započal svoje reformy spálením každé knihy v říši, s výjimkou určitých technických a prorockých děl. A jelikož učenci byli spáleni společně s knihami, zmizely s nimi z povrchu zemského i některé velmi široké oblasti znalostí. Neschvaloval určitá náboženství; chrámy s kněžími a uctívači skončily v plamenech. Neschvaloval pošetilé bajky; profesionálním vypravěčům (a také nemalému množství zmatených babiček) byla setnuta hlava. Přední konfuciány nalákali do strží a zavalili kamením a trestem za vlastnění jediného řádku Analektů byla smrt pomalým rozčtvrcením. Upalování a stínání a zavalování a čtvrcení má tu potíž, že je časově náročné, a tak našel vévoda mistrné řešení.

„Postavím zeď!“ zvolal vévoda z Čchinu.

Velká čínská zeď s vévodou nezačala a ani s ním neskončila, ale vévoda byl první, kdo zeď použil jako vražedný nástroj. Každý, kdo s vévodou nesouhlasil, byl odveden na opuštěný sever a během prací na tomto veřejném projektu, kterému zasvěcení říkají „nejdelší hřbitov na světě“, lidé umírali po milionech. Další miliony lidí umíraly při stavbě vévodovy soukromé rezidence. Zámek labyrintu se rozkládal na sedmdesáti akrech a ve skutečnosti ho tvořilo třicet šest samostatně stojících zámků, které spolu byly propojené labyrintem podzemních chodeb. (Myšlenka byla taková, že vévoda bude mít na výběr z třiceti šesti říšských ložnic, aby vrazi nikdy netušili, kde zrovna spí.) Pod umělým labyrintem ležel opravdový, táhnoucí se až k příkrému srázu, o kterém se říkalo, že v něm žije hrozivý netvor, který požívá vévodovy vyděšené vriskající oběti. Ať už to byla pravda nebo ne, tisíce lidí, které byly do labyrintu vhozeny, už nikdy nikdo neviděl.

Vévoda představil ještě jedno mistrné řešení, když poručil nejlepším uměleckým mistrům v říši, aby vytvořili velkolepou zlatou masku vrčícího tygra, kterou nosil při všech veřejných příležitostech. Jeho nástupci v nošení masky pokračovali dalších víc než osm set let. Měl snad vévoda vodnaté oči, nevýraznou bradu či tiky v obličejí? Jeho poddaní viděli jen děsivou masku, „Tygra z Čchinu“, a opat mi vysvětlil, že barbarští vládci Kréty nosili ze stejného důvodu zase masku býka.

Záhada a hrůza jsou základními kameny tyranie a celých čtrnáct let Čína cenila zuby, ale pak vévoda udělal chybu tím, že zvedl daně na takovou výši, že se venkovani museli rozhodnout mezi hladověním a vzpourou. Zabavil jim zbraně, ale neznal venkovský život natolik, aby jim zabavil i jejich bambusové háje. Naostřenému bambusovému kopí je radno se vyhnout, a tak když jich vévoda viděl několik milionů pochodovat jeho směrem, urychleně říši opustil a zabarikádoval se v Zámku labyrintu. Tam byl nezranitelný, a jelikož pořád velel největší soukromé armádě v zemi, uzavřela se tichá dohoda o tom, že Čchin může dál existovat jako stát ve státě.

Jeden císař střídal druhého, ale vévodové z Čchinu jako by se v tom nejobludnějším památníku hrubé síly na světě měli krčit a vrčet na věky věků.

Nyní leží Zámek labyrintu v troskách, zůstala z něj jen velká šedá masa roztříštěných dlaždic a zkrouceného železa rozprostřená na vrcholu útesu, který se tyčí nad Žlutým mořem. Tam je nejsilnější příboj v celé Číně a povalené kameny se chvějí silou těch vln. Rozbité ocelové brány pokryly popínavé rostliny, ke zbytkům zdí se tisknou ještěři s duhovými bříšky a tyrkysovými očima a ve věčných stínech vrhaných banánovníky a bambusy se hemží pavouci. Pavouci, kteří momentálně zámek okupují, jsou obrovští, chlupatí a neškodní. Předchozí obyvatelé byli podobně ohyzdní, ale už ne tak neškodní, a když jsem viděl Zámek labyrintu poprvé, stál tam ještě v celé své kráse.

Bárka, na které jsme cestovali, se pomalu prodírala hustou ranní mlhou k ústí do Žlutého moře a hrubé hlasy volající rozkazy jako by mi křičely přímo do uší. Vzduch se chvěl mohutným kovovým rachotem a řinčením tisíců zbraní a těžkou chůzí pochodujících nohou. Pak se mlha začala pomalu zvedat a já zvedl oči společně s ní podél okraje strmého srázu až k nejmocnější pevnosti světa; rozlehlé, obehnané vodním příkopem, osázené věžemi a nedobytné. V hrůze jsem zíral na věže, které protínaly mraky, na obrovité ocelové brány, které se leskly jako děsivé tesáky, i na hlavní padací bránu, která by hravě pobrala čtyři jízdní eskadrony, kdyby jely bok po boku. Ohromné kamenné zdi byly tak tlusté, že muži, kteří na nich na koních hlídkovali, vypadali jako mravenci na zádech malých pavouků. Železem

okovaná kopyta uvolňovala kameny, ty pak padaly dolů ze srázu, až se šplouchnutím dopadaly do vody vedle našeho člunu. Jeden z nich bouchnul do střechy kabiny, v níž Li Kao vyspával příliš mnoho vína. Li Kao se vypoťoval ven na palubu, podíval se vzhůru a protřel si oči.

„Odporná stavba, že?“ prohlásil se zívnutím. „První vévoda neměl estetického cítění ani co by se za nehet vešlo. Copak, Ture? Menší kocovinka?“

„Jen mě trochu bolí hlava,“ pípнул jsem vyděšeným hláskem.

Jak se mlha dál rozpouštěla, s obavami jsem civěl směrem k tomu nejponuřejšímu a nejstrašnějšímu městu na povrchu zemském a začal jsem pochybovat o vlastní přičetnosti, vtom jsem uslyšel veselé rybářské písničky a ucítil vánek s vůní miliard květů. Pak se mlha zvedla úplně a já nevěřícně zíral na město tak krásné, že bylo jako vystřižené z pohádky.

„Zvláštní, vid’?“ řekl mistr Li. „Čchin je nebývale krásné město, ale také i to nejbezpečnější v celé Číně. A důvod toho je kupodivu lakota.“

Dal si ranní vyproš'ovací dávku vína a spokojeně si odříhl.

„Každý nástupce prvního vévody žil jen pro peníze a na začátku byly jejich metody, jak peníze získat, hrubé, ale funkční,“ vysvětloval. „Jednou za rok vybral úřadující vévoda namátkou vesnici, vypálil ji do základů a s'ál všechny její obyvatele. Pak se vévoda i se svou armádou vydal na každoroční výpravu pro daně. Usekané hlavy napíchnuté na kopích vedly čelo celé výpravy a z ochoty, se kterou se vesničani sbíhali k platbě daní, měli vévodové z Čchinu nesmírný požitek. Nicméně dříve či později se musel objevit i osvícený vévoda a říká se, že ten, jenž se do historie zapsal jako vévoda Laskavý, jednoho dne během porady se svými rádci vyskočil na nohy, vystřelil ruku do vzduchu a zahalekal: ‚Mrtvolý nemůžou platit daně!‘ Tohle božské prozření vedlo ke změně taktiky.“

Li Kao mi nabídl trochu vína, ale odmítl jsem.

„Vévoda Laskavý a jeho následovníci dál vraždili vesničany pro potěšení i zisk, a každoroční výprava pro daně se podniká dodnes, jen bohatí teď můžou plnit vévodovy truhlice čistě podle vlastního uvážení,“ vysvětloval. „Vévoda Laskavý prostě přeměnil své ponuré přímořské město na nejskvělejší a nejdražší město požitků na zemi. Ture, jakýkoliv myslitelný luxus a neřest světa se dá v Čchinu sehnat za odpovídající nehoráznou částku, ale ta částka je více než vyvážená skutečností, že vévodové nestrpí žádný zločin, který by mohl odklonit mince od jejich vlastních kapes. V důsledku toho si bohatí nemusí najímat ohromné soukromé armády stráží a jen a pouze v Čchinu může vést zbohatlík bezstarostný život. Tak dlouho, dokud člověk

vesele utrácí, nemusí se od vládců ze Zámku labyrintu ničeho obávat. A ani moc nezveličuju, když řeknu, že my dva se právě chystáme vkročit do ráje na zemi.“

Město popíšu později – našim prvním úkolem bylo najít osobu, která nás zvládne dostat do labyrintu a zase zpátky. A my ji našli do hodiny od vylodění.

Každý podnik byl vybavený kovovou truhlou s vyraženým emblémem zobrazujícím vévodova tygra. Polovina mincí z každé transakce putovala do truhly a druhá polovina do pokladny obchodníka a musel tu být někdo, kdo pro vévodu jeho podíl vybíral. Pozice čchinského likvidátora musela na seznamu nejmizernějších zaměstnání na zemi figurovat hodně vysoko a ten chlapík, na kterého připadla, byl obecně známý jako Klíčový Ušák – pod jménem skutečně nevyhnutelným, jelikož měl ten malý příkrčený chlapík růžově orámované oči a dlouhý růžový nos, třesoucí se nikdy nekončícím zděšením, a pelášil ulicemi ověnceny chřestícími svazky klíčů.

„Jémíne, jémíne, jémíne!“ naříkal ten chudák, když vbíhal do vinoték a bordelů a hráčských doupat. „Jémíne, jémíne, jémíne!“ skučel, když zase vybíhal ven.

Následovala ho četa vojáků a dva vozy, jeden na kořist a druhý na obrovské svitky, které obsahovaly všechna pravidla a nařízení platná ve vévodově panství. Soudci mohli ukládat tresty, ale jen likvidátor mohl ukládat pokuty. A panovala obecná dohoda na tom, že pokud by Klíčový Ušák přehlédl jakýkoliv bod zákona, kvůli kterému by vévoda přišel o jediný šesták, velmi záhy by přišel o hlavu.

„Jémíne, jémíne, jémíne!“ skuhral, když vbíhal do arény na cvrččí zápasy u Šťastného hráče. Ve svých tisícovkách klíčů hledal ten správný, odemkl truhlu, spočítal mince, zkontroloval účetní knihy, jestli částka není podezřele nízká, poradil se se špehy, aby vyloučil jakékoliv podvody, znovu truhlu zamknul a pelášil ulicí do dalšího zařízení. „Jémíne, jémíne, jémíne!“ skuhral, což byla trefná poznámka, uvážíme-li, že kdyby ve vévodově podílu chyběl i jen šesták, jemu by chyběla zase hlava. Když za Zámkem labyrintu zapadlo slunce, pelášil Klíčový Ušák nahoru do vévodových pokladnic, kde vévodovi úředníci počítali mince, a pak byl často nucen trávit noci přepočítáváním kořisti, aby se ujistil, že si žádný z úředníků neulil ani měďák. Kdo musel vévodu doprovázet na každoroční výpravě pro daně a kdo určoval, kolik každá vesnice dluží? Samozřejmě Klíčový Ušák. A vědělo se, že pokud by venkovany nedokázal obrátit i o poslední zrnko rýže, obral by ho vévoda o hlavu.

To by bylo dost utrpení pro kohokoliv, ne však pro Klíčového Ušáka. V prudkém záchvatu šílenství se oženil.

„Nechápejte mě špatně,“ řekla stařenka, která nám plnila uši městskými drby. „Lotosový Obláček je milá a líbezná venkovská dívka s nejvřelejším srdcem na světě, ale nebyla připravená na pokušení života ve městě a stala se obětí neukojitelné chamtivosti. Její muž, který nemá ani šesták, si nemůže oddychnout ani když si jeho žena najde bohatého milence, protože ona toho chudáka s jistotou do týdne zruinuje. Klíčový Ušák trvá na tom, že musel v předchozím životě spáchat něco ukrutného, a jeho trestem je manželství s nejdražší ženou na světě.

Protentokrát držel můj ignorantský mozek tempo s mozkiem Li Kaa.

„Klíčem k labyrintu je Klíčový Ušák a klíčem ke Klíčovému Ušákovi je jeho žena,“ řekl mistr Li, když jsme odcházeli. „Udělal bych to sám, být mi devadesát, ale vypadá to, že Lotosový Obláček bude spíš tvoje parketa. Můžeš se utěšovat myšlenkou, že nejdražší žena bude pravděpodobně i ta nejkrásnější.“

„Udělám, co musím, mistře Li,“ prohlásil jsem statečně.

„To zajisté,“ povzdechl si. „Jen se zbytkem zlatých mincí od Skrblíka Šena ale na chodící důkaz neukojitelné chamtivosti moc velký dojem neuděláš, Ture. Musíme si opatřit jmění.“

(Aby měli šanci se s vévodou alespoň setkat, stal se Tur oblíbencem Lotosového Obláčku, a tak se přibližovala dřív nemyslitelná šance, že by se jim mohlo podařit ženšen získat. Kvůli rychle ubývajícímu jmění a neschopnosti po jednom incidentu zaplatit pokutu se však Li Kao s Turem ocitnou před vévodou z Čchinu, kterého se Tur pokusí v posledním zoufalém pokusu zabít. To se však nepovede a jsou i s Li Kaem odsouzeni k smrti, propadnou se do podzemního labyrintu, ve kterém jsou vévodovy oběti nuceny bloudit, dokud nezemřou hlady nebo vyčerpáním. Tur má ale přívěsek ve tvaru draka, poslední dárek na rozloučenou od Lotosového Obláčku, díky němuž se oběma mužům povede najít vévodův poklad a s ním i cestu ven z labyrintu. Ve vesnici opět dali dětem lék z ženšenu, který už měl tentokrát alespoň malé výsledky. Děti se sice neuzdravily, ale začaly recitovat dětskou říkanku ze skákavé hry na schovávanou: Kotouč z nefritu, osm a šest. Oheň, co není tu, nech se jím vést. Oheň, záře je zajata, dřív stříbro, pak ze zlata.

Turovi a Li Kaovi nezbývalo, než se vydat na poslední část výpravy a najít chybějící oddenky ženšenu. Když je najdou v opuštěném městě, jsou uvězněni smrtícím přízrakem. Když se jim pomocí létacího stroje podaří uprchnout, jsou už téměř na konci cesty za záchranou dětí z Ku-fu. Během svého putování také oba hlavní hrdinové zjišťují, že role vévody z Čchinu je v celém příběhu mnohem větší, než by se zprvu zdálo. Zbývalo jediné: najít srdce ženšenu, poslední část léku, a zjistit, jakou hru s nimi vévoda hraje.)

23. Doktor Mor

„Výjimečný účinek výhonků kořene moci nás přivádí k jednoduché domněnce, a to takové, že Srdce kořene je skutečně nejúčinnějším léčivem světa,“ řekl mistr Li. „Vévoda z Čchinu by takovou věc nikdy neukryl v pokladnici, ke které by musel cestovat přes celou Čínu, aby se k ní dostal. Nosil by ho u sebe, přímo na tom svém odporném těle, a ty a já toho parchanta zavraždíme a ten kořen mu vyrveme z mrtvých rukou.“

Znovu jsme procházeli stínem Dračího polštáře, v němž se shlukovaly vrány, které na nás zíraly a pokřikovaly drzé posměšky.

„Mistře Li, jak zavraždíme člověka, jenž se vysmívá sekerám?“ zeptal jsem se.

„Budeme experimentovat, chlapče. Naším prvním krokem bude najít dostatečně vyšinitého alchymistu, což nebude zase tak těžké. Čína,“ prohlásil mistr Li, „se vyšinitými alchymisty přímo hemží.“

Ve městě Pingtu zkoumal Li Kao obličej pouličních prodavačů, dokud nenašel starou ženu, které z očí koukaly drby.

„Odpusťte mi, Osvojená Dcero, ale tento pokorný služebník hledá významného vědce, jenž by tu měl pobývat někde v okolí,“ řekl zdvořile. „Je to zanícený taoista, mírně zpustlého vzezření, s poněkud divokým pohledem, a jeho dům se s velkou pravděpodobností nachází někde na půli cesty mezi hřbitovem a jatky.“

„Vy hledáte doktora Mora!“ zalapala stařenka po dechu a s hrůzou se podívala směrem k polorozpadlému domu, který balancoval na vrcholu kopce. „Jen opravdoví šílenci se odhodlají vkročit na cestu k jeho domu hrůz, a jen málokdo se vrátí!“

Poděkoval jí za varování a svižným krokem se vydal po pěšině vzhůru.

„Téměř jistě jde jen o hanebnou pomluvu,“ řekl mistr Li klidně. „Ture, taoisti se řídí poměrně zajímavou směsicí mysticismu. Na jedné straně velebí mudrce jako je Čuang C', který učil, že smrt a život, konec a začátek nejsou o nic znepokojivější než běh noci a dne, ale na straně druhé zběsile pátrají po osobní nesmrtelnosti. Když začne génus vědy věřit mystickým slátaninám, výsledkem by měl být blázen, který při honbě za věčným životem ničí všechno v dosahu, ale ti chudáci by nedokázali ublížit ani mouše. Kromě toho,“ dodal, „je na návštěvu domu hrůz ideální den.“

V tom jsem s ním mohl souhlasit. Stromy na hřbitově ve větru sténaly jako bědující truchlící a za jatky hrozivě vyl pes. Nad horami mumlaly černé mraky temná kouzla, oblohu

prořal sirný blesk a polorozpadlý dům na kopci v té sílící bouřce, která přinášela řídký, ubrečený déšť, celý vrzal a skučel. Prošli jsme otevřenými dveřmi do místnosti, která byla plná zdechlin, a mezi odřihávajícími kotlíky, bublajícími rendlíky a zpěněnými lahvičkami z nichž unikaly zelené a žluté páry, se snažil drobný stařec s vousy potřísněnými krví nacpat prasečí srdce do mužské mrtvoly.

Doktor Mor posypal srdce fialovým práškem a rukama dělal tajemná gesta. „Bij!“ poručil mu. Nic se nestalo, tak zkusil žlutý prášek. „Bij, bij, bij!“ Zkusil modrý prášek. „Nastotísíkrát tě proklínám, proč nechceš bít?“ křičel a pak se otočil. „Kdo vy?“ zeptal se doktor Mor.

„Moje příjmení je Li a moje osobní jméno je Kao a mám malou vadu charakteru a toto je můj vážený klient, Tur číslo deset,“ řekl mistr Li s uctivou poklonou.

„A moje příjmení je Luo a moje osobní jméno je Čan a hodně rychle mi dochází trpělivost s mrtvolou, která se naprosto odmítá nechat vzkřísit!“ křičel doktor Mor a pak jeho výraz i hlas postupně měkly, až vypadal něžný jako sněhová vločka a nevinný jako banán. „Když nedokážu přivést k životu ani tuhle tvrdohlavou mrtvolu, jak můžu doufat, že zvládnu vzkřísit svojí drahou ženu?“ hlesl slabě.

Otočil se k rakvi, která byla ozdobená jako oltář, a po tvářích mu tekly slzy.

„Nebyla pěkná, ale byla to nejúžasnější žena na světě,“ šeptal. „Jmenovala se Ťiang-čao a byli jsme hodně chudí, ale ona dokázala z trochy rýže a bylinek, které nasbírala v lese, uvařit to nejúžasnější jídlo. Zpívala krásné písničky, aby mě rozveselila, když jsem byl smutný, a šila šaty pro bohaté dámy, aby mi pomohla zaplatit moje studia. Byli jsme spolu moc šťastní a vím, že budeme šťastní zas. *Neboj se, lásko moje, z té rakve tě dostanu raz dva!*“ zavolal.

Znovu se otočil na nás.

„Jde jen o to získat ty nejčistší ingredience, protože zaručený recept už mám,“ vysvětloval.

„Použijeme deset liber chmýří z broskve –“

„Deset liber chlupů z želvy,“ řekl mistr Li.

„Deset liber švestkových slupek –“

„Deset liber králíčích parůžků –“

„Deset liber membrán z živých kuřat –“

„Jednu vrchovatou lžíci rtuti –“

„Jednu vrchovatou lžící šťávy z oleandru –“

„Dvě vrchovaté lžice oxidu arseničného –“

„Protože toxin vytváří antitoxin –“

„A ve smrti je život, stejně tak, jako je v životě smrt.“

„Kolega!“ vykřikl doktor Mor šťastně a sevřel mistra Li v krvavém objetí. „Povězte mi, vážený kolego, víte o nějakém lepším způsobu? Tenhle dříve či později musí fungovat, ale trvá to už takovou dobu a já se bojím, že moje žena už začíná být ve své rakvi pěkně otrávená.“

„Žel bohu, znám jenom klasický recept,“ řekl mistr Li a povzdechem. „Moje hlavní specializace je elixír života, ale neuvážlivě jsem odešel z domu bez dostatečných zásob, proto jsem přišel za vámi.“

„No to je mi ale náhoda! Zrovna jsem uvařil čerstvou várku.“ Doktor Mor přehraboval v šuplíku a vytáhl z něj umaštěnou lahvičku naplněnou hustou fialovou tekutinou. „Jednu lžičku po každém jídle a před spaním dvě, a do zajista budete žít navěky,“ řekl. „Snad nemusím kolegovi připomínat, že elixír života může mít čas od času nehezké vedlejší účinky, a proto je lepší ho nejdřív vyzkoušet na kryse.“

„Nebo na vráně,“ dodal mistr Li.

„Nebo na kočce.“

„Nebo na stračce.“

„A kdybyste měl náhodou po ruce hrocha navíc –“

„Vlastně jsem ho plánoval vyzkoušet na slonovi,“ řekl mistr Li.

„Moudré rozhodnutí,“ odvětil doktor Mor souhlasně.

„Malý příspěvek,“ řekl mistr Li, když na stůl mezi čísi lymfatickou žlázou a plíce pokládal zlaté mince. „Mohl bych navrhnout, abyste zaměstnal profesionálního vykradače hrobů? Vykopávat mrtvolu může být neskutečně náročné.“

Doktor Mor se na zlato podíval se zvláštním výrazem ve tváři a promluvil tak tiše, že jsem ho sotva slyšel.

„Byl jednou jeden chudý uředník, který si potřeboval koupit knihy, ale neměl žádné peníze,“ zašeptal. „Všechno, co měl, prodal za malý kousek zlata, který ukryl v holé násadě alchymistické naběračky. Pak šel do domu bohatého muže a předstíral, že proměnil olovo ve zlato. Bohatý muž mu dal peníze, aby se mohl naučit, jak ve zlato proměňovat i velké kusy

olova, a tak učedník vesele utíkal do města nakoupit všechny knihy, které potřeboval. Když se vrátil, zjistil, že se mu do domu vloupali lupiči. Slyšeli, že ví, jak získat zlato, tak mučili jeho ženu, aby jim prozradila, kam to zlato schoval. Sotva byla naživu. Držel ji ve svém náručí a plakal a ona se na něj dívala, jako by ho nepoznávala. „Ale vážení pánové,“ šeptala, „jistě se mě nechystáte zabít? Můj manžel je výtečný vědec a milý, laskavý a dobrý muž, ale potřebuje někoho, kdo se o něj postará. Co si počne, až tu nebudu?“ A pak zemřela.“

Doktor Mor se otočil k rakvi a zakřičel: „*Neboj se, láska moje! Teď si budu moct dovolit koupit mrtvoly lepší kvality a...*“ Ruka mu vystřelila k puse. „Ale ne!“ vzdychl, otočil se a přiběhl k mrtvole na stole.

„Nechtěl jsem vás urazit,“ řekl lítostivě. „Jsem si jistý, že si povedete skvěle, a možná by pomohlo, kdybyste věděl, jak moc důležité tohle je. Víte, moje žena nebyla pěkná, ale byla to nejúžasnější žena na světě. Jmenovala se Ťiang-čao a byli jsme hodně chudí, ale ona dokázala z trochy rýže a bylinek uvařit to nejúžasnější jídlo...“

Zapomněl, že existujeme, tak jsme potichu vyšli ven a pustili se v dešti cestou z kopce. Li Kao myslel zkoušení elixíru života na slonovi opravdu vážně. Na úpatí kopce stálo staré, ubohé zvíře, které používali k tahání klád na pilu, a jeho majitel nebyl laskavý. Slon měl na hřbetě hluboké jizvy od pohánění bodcem a byl vyhladovělý skoro k smrti. Přešli jsme plot a Li Kao kápnul malou kapku elixíru na špičku svého nože.

„Souhlasíš?“ zeptal se tiše.

Výraz ve sloních utrápených očích nám pověděl víc, než by dokázala slova – pro lásku Buddhovu, říkaly, vysvobodte mě z tohoto utrpení a navraťte mě zpět do velkého koloběhu znovuzrození.

„Budiž tedy,“ řekl mistr Li.

Lehce přiložil čepel na jednu z otevřených ran. Na okamžik vypadal slon překvapeně. Pak škytnul, vyskočil vysoko do vzduchu, s velkou ránou přistál na zádech, zmodral a mírumilovně skončil.

Oba jsme upřeli směrem k domu hrůz obdivné pohledy.

„Geniální!“ radovali jsme se. Slabě přšelo a studený vítr nesl tichem starý, chraplavý, šílený hlas:

*Pod našimi okny
banánovníků jemné stíny,*

*my spolu je sázeli.
My spolu je sázeli,
stočené listy zas rozvíjí,
jako by chtěly sdělit city.*

*Smutně se večer ukládám k spánku,
do listů stromů se opírá déšť,
nocí kapky zní.
Nocí kapky zní —
že má žena je neslyší,
mi trhá srdce.*

Došel jsem k závěru, že ze slz už vznikly celé oceány, a když jsem pomyslel, kolik uroněných slz a zlomených srdcí má na svědomí lakota vévody z Čchinu, potěšilo mě, že se na něj chystáme právě ve chvíli, kdy myslíme na to, jak se dá někomu udělat ze života peklo.

Vévodu jsme dohnali ve městě Čching-tao – tam byl ubytovaný v paláci neuvěřitelně bohaté dámy, jejíž nejstarší syn sloužil jako vévodův provinční správce, a Li Kao nám svými velkorysími úplatky zajistil, že se nám jednou v noci podařilo propížit kolem strážných. Když jsem do rukou chytil úponky popínavého břechťanu a začal šplhat, měl jsem srdce až v krku, ale pak se otočil směr větru a já ucítil nezaměnitelnou vůni parfému. Celý jsem se začal třást.

„Lotosový Obláček!“ zajíkl jsem se. „Mistře Li, pokud ji neuvídím, srdce se mi rozskočí!“

Když jsem se zhoupnul ze strany na stranu, nemohl Li Kao vzhledem k okolnostem udělat nic víc než zanádat a dát mi pohlavek. Nakoukl jsem přes okenní parapet a viděl, že Lotosový Obláček je úplně sama, ale pak se veškerá radost vytratila.

„Co je to s tebou?“ zašeptal mistr Li.

„Zapomněl jsem s sebou vzít perly a nefrit,“ odpověděl jsem smutně.

Li Kao si povzdechl a zalovil v kapsách. Nejdřív našel jenom diamanty a smaragdy, které ale Lotosový Obláček ani trochu nezajímaly, ale nakonec vytáhl perlu, kterou si schoval, protože byla hodně vzácná: černá jako uhlí, s jediným malým bílým kazem ve tvaru hvězdy. Bylo by lepší, kdyby jich bylo tisíc, ale tady šlo o gesto, tak jsem se naklonil a perlu poslal směrem k nohám své vyvolené. Brzo jí uvidím, pomyslel jsem si. Vzhledne, usměje se a zakřičí: „Čumáčku!“ a všechny moje starosti budou tytam.

Opravdu vzhledla, ale ne ke mně.

„Žádný strach, holubičko moje!“ zahalekal nějaký hejsek. „Tvůj milovaný Méd’ulka ti přináší dalších padesát kilo perel a nefritu!“

Rozletěly se dveře a dovnitř vklopýtal provinční správce s rukama plnýma kořisti, kterou upustil přímo na moji černou perlu. Povzdechl jsem si a smutně se pustil po břechťanu dolů.

„Méd’ulka?“ zeptal se mistr Li. „Méd’ulka? Ture, mně do toho možná nic není, ale musím ti důrazně doporučit, abys neměl pletky se ženami, které svým milencům říkají Čumáčku, Nufánku a Méd’ulko.“

„Má doma ráda mazlíčky,“ vysvětlil jsem.

„To jsem si všiml,“ řekl on. „Díky Nebesům, že vás všechny nedrží v jednom kotci dohromady. Ten hluk během krmení by se nedal vydržet. A teď, jestli nemáš nic proti, navrhuji, že se vrátíme k té záležitosti, kdy se zbavíme vévody a získáme ženšenový kořen.“

Rychle jsem šplhal k vévodovu oknu a opatrně jsem nahlédl přes okenní rám. Vévoda z Čchinu byl v místnosti úplně sám a seděl na stoličce za stolem. Světlo svíčky osvětlovalo majestátní zlatou tygří masku a peří na jeho plášti se lesklo jako stříbro. Jen rukavice ze zlaté síťoviny ležely na stole a jeho překvapivě malé holé ruce připočítávaly na počítadle částky z pokladu, které se vybraly během jeho každoroční výpravy pro daně. Když Li Kao uviděl vévodovy holé prsty, zaleskly se mu oči.

„Žije pro peníze, tak pro ně může i umřít,“ zašeptal.

Zalovil v kapse a vytáhl z ní svůj nejcennější diamant. Měsíc svítil opravdu jasně. Část popínavých rostlin tvořily i plané růže, na které jsem kvůli jejich trnům dával pozor a vyhýbal se jim, a Li Kao jich přímo pod okenním parapetem našel celý trs. Diamant usadil doprostřed něj a otáčel jím sem a tam, až díky měsíčním paprskům celý trs vybuchl modrobílou září. Pak trny polil lahvičkou elixíru života.

Couval jsem, dokud jsme nebyli schovaní za rostlinami, a Li Kao začal dýkou škrábat do kamenné zdi – velmi nepříjemný zvuk. Nějakou chvíli jsme slyšeli jenom cinkání korálků, jak rychle kloužou po drátčích počítadla, ale pak byl slyšet stůl, jak vrže po podlaze, a k oknu se blížily těžkopádné kroky. Zadržel jsem dech.

Ta hrozivá tygří maska se vyklonila z okna, podívala se dolů a diamant se třpytil jako ledový oheň. Holé prsty nad ním kroužily jako ostržíž a pak ucukly. Jasně jsem viděl vpichy.

Střízlivým odhadem dostal vévoda z Čchinu takovou dávku elixíru života, že by to zabilo celou Čínu a půlku Koreje a Japonska, a já čekal, že se svalí na zem a zmodrá. Místo toho zvedl drahokam k masce na úroveň otvorů pro oči a uznale ho obracel. Kovový hlas, který se linul z otvoru pro ústa, zněl rozhodně potěšeně.

„Chlad!“ šeptal vévoda z Čchinu. „Chlad... chlad... chlad...“

Byl jsem z toho tak paf, že jsem se zapomněl držet rostlin, s Li Kaem jsme se propadli o čtyřicet stop níž, než jsem se zase zvládl chytit a zastavit náš pád. Bohužel jsme pak viseli jen asi deset stop nad hlavami vojáků, kteří se opírali o zeď a vyměňovali si vymyšlené válečné povídačky.

„Počkej na mrak,“ pošeptal mi mistr Li.

Zdalo se to jako věčnost, ale nakonec měsíc zastínil černý mrak a já se na rostlinách zhoupl k nejbližšímu oknu a vkradl se do černočerné místnosti. Temnota se chvěla silným chrápáním. Li Kao mi slezl ze zad, po špičkách se přikradl přes místnost a otevřel dveře. Hned je zase rychle zavřel.

„Na chodbách hlídkují vojáci,“ zašeptal.

Pustili jsme se zpátky k oknu a zůstali stát jako přikovaní. Ten zatracený mrak se rozhodl opustit měsíc a my se ocitli v záři žlutých paprsků. Chrápání náhle utichlo, z postele se zvedla groteskní postava a zdvihla uhnívající prst.

„Co jste provedli s tím ženšenovým kořenem?“ zařvala Pramáti.

(Li Kao a Tur jsou znovu uvězněni, tentokrát je však čeká mučení, vévodovi se totiž vůbec nelíbí, kolik informací o něm vědí. V mučírně potkají Podpantofla Hoa, který tam čeká na popravu za zabití Pramáti. Díky Hoovi se jim podaří uniknout a také se díky němu dozvědí o staré pověsti, podle které se Hvězdný Pastýř zamiluje do lidské dívky. Pastýř ale zanedbal své povinnosti v nebi, proto ho Nefritový císař potrestal tím, že oba milence rozdělil Mléčnou dráhou. Nefritová Perla se s Hvězdným Pastýřem může vidět jen jednou za rok, při té příležitosti vzlétnou ptáci do nebe s a vytvoří pro ni most, po kterém může za svým milým.

Aby měli alespoň malou šanci zjistit, čeho všeho je vévoda z Čchinu schopný, a jestli skutečně nemá žádnou slabinu, jak se o něm říká, musí se Li Kao a Tur vydat za nejmoudřejším mužem na světě, za starcem z hory.)

26. Tři druhy moudrosti

Pokud se rozhodnete cestovat na konec Medvědí stezky, vysoko do hor Omei, nakonec narazíte na malou rovnou mýtinku u skalní stěny. Před černým zejícím ústím do jeskyně uvidíte kamenný sloup, na kterém visí měděný gong a kovové kladívko a na sloupu je vyrytý vzkaz:

*ZDE BYDLÍ STAŘEC Z HORY.
ZAZVOŇTE A UVEĎTE DŮVOD NÁVŠTĚVY.
JEHO TAJEMSTVÍ NEJSOU K MÁNÍ LEVNĚ.
PLÝTVAT JEHO ČASEM JE KRAJNĚ NEBEZPEČNÉ.*

Doufám, že pečlivě uvážíte tu poslední větu. S nejmoudřejším mužem na světě není radno si zahrávat, a to platí i pro tak vybrané, jako jsou moji čtenáři, a ani já nemám v plánu na konec Medvědí stezky ještě někdy cestovat. Jsem jen Tur číslo deset, který tu neměl co dělat ani prvně, ale říká se, že velcí vůdci sem vážili cestu poslední tři tisíce let před námi a další tři tisíce let ještě budou, a stačí prý se jen podívat, jak to na světě vypadá, aby se člověk přesvědčil, jestli je to pravda.

Funicí muly, které táhly náš náklad pokladů, byly téměř na konci svých sil, když se proplahočily posledním ohybem stezky a došly na mýtinu před jeskyní. Li Kao přečetl nápis na sloupu, pak zdvihl svůj meč z kozí kůže a upil trochu vína.

„Obdivuhodná stručnost,“ řekl a pokývl směrem k nápisu. „Ani slovo nazmar.“ Pak vzal do ruky železné kladívko, zazvonil na gong, a když ozvěna odezněla, zhluboka se nadechl a zakřičel: „Starče z hory, vyjdi ven! Přišel jsem, abych si koupil tajemství nesmrtelnosti!“

Ozvěna opakovala nesmrtelnosti, nesmrtelnosti, nesmrtelnosti a pak utichla do ztracena. Dlouhé minuty jsme poslouchali šramocení drobných zvířat, skučení větru a vzdálené zakřičení orla, až jsme konečně uslyšeli slabé šoupavé plácání sandálů. Z černoty jeskyně se k nám donesl hlas, který zněl jako kamínky škrábající o kovovou desku.

„Proč si každý vždycky přeje nesmrtelnost? Mám na prodej tolik tajemství. Krásná tajemství, ohavná tajemství, šťastná tajemství, hrozivá tajemství, milá tajemství, šílená tajemství, veselá tajemství, odporná tajemství...“

Muž, který se vyšoural z jeskyně a mžoural na ostrém slunečním světle, vypadal jako nejstarší a nejošklivější opice na světě. Ze zacuchaných vlasů mu trčely kousky špinavé slámy a plnovous i úbor měl flekatý od zbytků jídla. Jeho vrásčitá a podřobaná tvář byla ještě starší

než Li Kaova, ale oči měl uhlově černé a tak pronikavé, že jsem zadržel dech a instinktivně ucouvl. Usoudil, že jsem nedůležitý, a se zájmem se podíval na Li Kaa.

„Učenec, jak vidím, s malou vadou charakteru,“ řekl s malým úšklebkem. „Učenec dozajista dokáže vymyslet zajímavější tajemství, které by si koupil od starce z hory? Můžu tě naučit, jak proměnit své přátele v květiny a nepřátele ve šváby. Můžu tě naučit, jak proměnit sebe nebo cokoli jiného v cokoli, co se ti zlíbí, nebo jak krást duše zemřelých a udělat si z nich otroky, nebo jak ovládat stvoření, která číhají v temných útrobach země. Můžu tě naučit, jak odstranit křečové žíly nebo vyléčit pupínky, ale ty za mnou jdeš pro tajemství nesmrtnosti, které je tak prosté, že to snad ani žádné tajemství není.“

„Za to jedno tajemství ti dám všechno, co mám,“ řekl mistr Li a odhrnul slámu, která na povozu zakrývala hromadu kořisti. Stařec z hory vrazil ruce přímo do pokladu.

„Chladí!“ řekl potěšeně. „Už jsou to leta, kdy jsem se dotknul pokladu tak chladného, jako je tenhle! Vlastně je ten poklad tak chladný, že ti to tajemství prozradím hned a nebudu si s tebou pohrávat, jak to dělávám obvykle.“

Li Kao se poklonil a nabídl mu měch s vínem. Stařec z hory se napil a utřel si pusou plnovousem.

„Znáš bezešvá roucha bohů? Nefritové opasky a zlaté koruny? Bude stačit jakákoliv z těch věcí,“ řekl. „Jednoduše počkej na Nový rok, až bohové sestoupí na zemi, aby udělali kontrolní obhlídku, a ukradni roucho nebo korunu. Dokud bude tvoje, nezestárneš ani o den, ale radím ti, abys s tím neotálel. Já sám už jsem měl dobře přes dvě stě let, když jsem ukradl nefritový opasek, a ani stařec z hory nezná tajemství omlazení.“

Mistr Li zaklonil hlavu a rozchechtal se.

„Máš mě za úplného pitomce? K čemu by mi bylo nikdy nezestárnout, když můžu přijít o krk kvůli komářimu kousnutí nebo zakopnutí na schodech? Nesmrtnost je bezvýznamná formulka, pokud s ní nejde ruku v ruce i nezranitelnost. Stařce z hory, začínám si myslet, že jsi podvodník.“

Stařec z hory na něj mrknul a vrátil mu měch s vínem.

„Chceš mě snad vyprovokovat k nerozvážnosti, příteli s malou vadou charakteru? Myslíš si, že necítím, že v kapse nosíš navštívenku s obrázkem napůl přivřeného oka? Nebo že se nebudu zajímat, proč starý lišák cestuje s mladým kuřetem?“ Otočil se a namířil na mě prstem. „Pojď sem, chlapče,“ přikázal mi.

Ty černočerné oči mi do srdce vypálily díru a já nebyl pánem svého osudu. Přistihl jsem se, jak za ním jdu, jako bych byl hračka na klíček, a jeho oči se mi dívaly přímo do mysli. Co předtím dokázal vévoda z Čchinu, byl jen slabý odvar starce z hory.

„To jsem z toho kamenná opice!“ vykřiknul. „Jsou tu ty tři služebné a flétna s míčkem a zvonkem a taky tři pířka a korunka, i když ty jsou trochu mlhavé. Tak ty doufáš, že ukradneš velký kořen moci, co? Chlapče, nejsi nic víc než chodící mrtvola.“

Zahihňal se a propustil můj mozek. Zavrával jsem a málem upadl.

„Kuře ať si jde a nechá se zabít,“ řekl klidně Li Kaovi. „Nerozezná lejno od lilku, ale ty vypadáš, že máš aspoň trochu selského rozumu. Běž a ukradni něco, co patří bohům, a pak se vrať s desetinásobkem toho, cos přinesl teď. A jestli ten poklad bude stejně chladný jako tenhle, prodám ti tajemství nezranitelnosti, které, jak jsi správně podotknul, je to, co dělá z nesmrtnosti nesmrtnost.“

Li Kao si přihnul z měchu s vínem a znovu ho podal starci z hory.

„Ale existuje vůbec takové tajemství?“ zamyslel se. „Všechno, co má srdce, se dá zabít, a i přesto, že existují stovky venkovských povídaček o lidech bez srdce, vždycky jsem je považoval za metaforické bajky. Někdy to jsou bajky celkem sofistikované, ale spíše popisují charakter než skutečnou fyziologii.“

„Z těch bajek není pravdivá ani jedna ze sta, ale až uslyšíš tu, která pravdivá je, můžeš se vsadit, že v ní figuruje nejmoudřejší člověk světa, protože to tajemství znám jen já,“ řekl stařec z hory. „Pochybuješ o tom snad, můj příteli s nedokonalou povahou? Jen žasni nad mužem, který se vyrovná bohům!“

Když si rozhalil roucho, málem jsem omdlel, protože tam, kde míval srdce, zela jen prázdná díra. Mohl jsem se podívat přímo skrz a vidět za ním kamenný sloup zalitý sluncem, s gongem a kladívkem, i černý vchod do jeskyně.

„Fantastické,“ řekl mistr Li obdivně. „Skutečně jsi nejmoudřejší muž na zemi a takový pitomec jako já se musí poklonit před tvou genialitou.“

Stařec z hory se samolibě culil a vrátil mu měch s vínem. Li Kao se poklonil a pořádně se napil.

„Zdá se mi ale, že tvoje srdce někde musí stále tlouct,“ zahloubal se mistr Li. „Bylo by bezpečné ho proměnit v oblázek nebo sněhovou vločku? Přeměněné srdce přestává být srdcem. Hodně zjednodušeně řečeno, ale možná je moje intuice správná.“

„Téměř úplně správná,“ přiznal stařec z hory. „Srdce nemůžeš proměnit ve sněhovou vločku, a přitom ho nezničit, aniž bys ve vločku proměnil celého člověka. Ale můžeš srdce skrýt. Celé kouzlo spočívá samozřejmě v tom, jak dobře srdce ukryješ, a nevěřil bys, jak pitomí byli někteří mí studenti. Jeden z těch zabeďněnců byl tak natvrdlý, že svoje srdce ukryl do těla ještěrky, která byla uvnitř klece, kterou měl na hlavě had, který byl na vršku stromu, který strážili lvi, tygři a škorpióni! Další idiot, a Buddha mě potrestej, jestli lžu, vložil svoje srdce do vajíčka, které bylo uvnitř kachny, která byla uvnitř košíku, který byl schovaný uvnitř truhly, která byla na ostrově, který byl uprostřed nezmapovaného oceánu. Ani snad nemusím podotýkat, že oba dva ty bezmozky zničil první přitroublý hrdina, který šel zrovna kolem.“

Vzal si měch, zhluboka se napil a zase ho předal zpátky.

„Ty bys tak natvrdlý nebyl,“ řekl. „Zkus najít stejně chladný poklad jako tenhle – člověk bez srdce má rád chladné věci a není nic chladnějšího než poklad – a až se vrátíš, vyndám ti srdce a ty si ho dobře schováš. Dokud bude bít, nemůžeš umřít. A není nic horšího než smrt.“

Najednou jsem si všimnul, že se Li Kao snaží ze všech sil ovládat. Zatínal a povoloval pěsti a už nedokázal mluvit, aniž by se mu do hlasu nevrátil náznak zhnusení.

„Některé věci jsou horší než smrt,“ řekl mistr Li.

Stařec z hory zkoprněl. Zahlédl jsem, jak mu oči žhnou studeným plamenem, a ze strachu jsem ucouvl. „Moje tajemství nejsou k mání levně,“ řekl tiše.

Stařec z hory dupnul nohou, v zemi se objevila velká propast a naše nebohé muly vyděšeně hýkaly, jak se i s nákladem pokladu propadly přímo do černočerné tmy. Stařec zamával rukou a propast se uzavřela, jako by tam ani nikdy nebyla.

„Plýtvat mým časem je krajně nebezpečné,“ zašeptal.

Nejmoudřejší muž na světě zvedl prst ke rtům a zafoukal. Všechno světlo zaclonil mohutný mrak, vítr skučel, zvedl nás do výšky a uprostřed černého víru, který byl plný prachu, zlámaných větví a malých pištících zvířátek, s námi ve vzduchu házel ze strany na stranu. Větrná smršť se hnala po úbočí skály a já se snažil ochránit křehké tělo Li Kaa svým vlastním, když do mě práskaly větve a ohlušovalo burácení větru. Dolů a níž a kolem dokola, až se pod námi najednou zjevila země a my na ni dopadli tak tvrdě, že jsem ztratil vědomí.

Když jsem zase přišel k sobě, zjistil jsem, že jsme přistáli do měkkého křoví, ale kdybychom letěli ještě deset stop dál, přeletěli bychom přes okraj strmého srázu. Hluboko pod sebou jsem viděl řeku, jak září v zapadajícím slunci, chlapce stojícího nehybně na jejím břehu a vesnici napůl schovanou za stromy. V ledovém větru, který foukal ze zasněžených vrcholků

hor, poletovali ptáci nahoru a zase dolů a někde v dálce zpíval dřevorubec pomalou, smutnou píseň.

Li Kao mi obvázal ránu na hlavě. Se zkříženýma nohama seděl na okraji útesu a objímal svůj vak na víno. Když jsem vzhlédl k horským hřebenům v dálce, jako bych slyšel slabý smích, který zněl jako kamínky chřestící v kovovém rendlíku.

„Mistře Li, odpusťte mi mou troufalost, ale jestli hon za moudrostí vede cestou ke starci z hory, nemůžu si pomoci, ale mám dojem, že by na tom lidi byli líp, kdyby zůstali hloupí,“ řekl jsem.

„Existuje ale víc druhů moudrosti,“ odpověděl mistr Li. „Existuje moudrost, kterou získáš, a existuje moudrost, kterou můžeš předat, a pak je tu moudrost Nebes, která před smrtelníky zůstává skryta.“ Zvedl meč k ústům. „V našem případě se Nebesa začínají odkrývat,“ dodal v pauze na nádech.

K mému překvapení vypadal mistr Li stejně šťastně, jako když malý kluk dostane velké štěně.

„Podpantofel Ho nám smysl téhle zvláštní výpravy objasnil ze třetiny a stařec z hory z toho teď udělal třetiny dvě,“ řekl spokojeně. Ukázal dolů směrem k řece, kde se k chlapci připojili kamarádi. „Co dělají ty děti?“

„Podíval jsem se dolů a pokrčil rameny. „Hrajou hry,“ odpověděl jsem.

„Dětské hry!“ chechtal se vesele mistr Li. „Rituály, hádanky a nesmyslné říkanky!“ Potom k mému překvapení vyskočil na nohy, zamával vinným měchem k Nebesům a zahulákal: „*Nefritový císaři, ty máš kuráž prvotřídního lupiče!*“

Nervózně jsem čekal úder blesku, ale žádný nepřišel.

„Tak pojď, Ture, musíme si pospíšit zpátky do tvé vesnice najít třetí dílek skládačky,“ řekl mistr Li a poklusem se vydal po úbočí dolů.

Stařec z hory nás odfouknul až na samý okraj civilizace a my se plahočili hodně zvláštní krajinou. Placatá rozpraskaná zem se táhla až ke vzdáleným horám fantastních tvarů připomínajících zdeformované houby a přes dvanáct set mil holé stepi kvílel studený vítr. Čas od času jsme narazili na pusté pláně, přes které byly nakupené nekonečné haldy hlíny, rozprostřené skoro s geometrickou přesností, a na každé haldě stál na zadních nohách sysel, který nás sledoval jasnými zvědavými očima. Jednou se proti nám rozeběhlo obrovské hejno krys, ale když se kolem nás přehnaly, ukázalo se, že to nebyly krysy, ale kořeny, známé valivé

kořeny rostliny peng, které vítr foukal směrem k nějakému nepředstavitelnému údělu na vnějším okraji světa.

Postupně se na obnažených skalách začaly místy objevovat stromy, došli jsme k údolím, ve kterých už byly náznaky zelené, a nakonec se krajina proměnila v tu, kterou jsem tak dobře znal. Pak jsme vylezli na kopec a já v dálce uviděl rozmazaný obrys Dračího polštáře a měl jsem velkou radost, když mi mistr Li potvrdil, že právě to je cíl naší cesty. Nemohl bych snést pohled rodičů, kdybychom do Ku-fu přišli bez ženšenového kořenu pro jejich děti.

Dorazili jsme ke zdi, když se měkké fialové stíny začaly jako kočky pomalu krást přes zelené údolí, a jak jsme po starodávných kamenných kvádrech lezli k Dračímu oku, zpívali ptáci závěrečnou píseň dne. Li Kao se posadil na podlahu strážní věže a vytáhl misku rýže, kterou si koupil v poslední vesnici. Několik chvil tiše jedl a pak řekl:

„Ture, záhady přestávají být záhadami, když se na ně člověk podívá ze správného úhlu. V našem případě musíme ten správný úhel najít tím, že si připomeneme poznámku, kterou vévoda z Čchinu utrousil ne jednou, ale hned dvakrát. ‚Hledáte správný kořen, ale z nesprávného důvodu.‘ Nenaznačuje to, že jsme možná nechtěně zabloudili do úplně jiné výpravy za velkým kořenem moci, než jakou jsme začali? Můžeme předpokládat, že si vévoda myslel, že se možná snažíme dokázat něco jiného, a ta představa ho vyděsila k smrti. Jaká výprava může vyděsit tyrana tak mocného, jako je vévoda z Čchinu?“

Snědl ještě trochu rýže a sledoval stíny, jak šplhají po zdi, a hůlkou ukázal na zpívající ptáky. „Začněme tím, že budeme předpokládat, že příběh Podpantofla Hoa byl pravdivý, jak jen historie po staletí opřádaná obvyklými mýtickými pastmi může být,“ řekl mistr Li. „Opravdu existovala nižší bohyně jménem Ptačí princezna, ačkoliv to nemusela být nutně ta samá jako ta z našeho příběhu, a opravdu nosila korunku, která byla ozdobená třemi pírkou od Ptačího krále. Museli bychom být slepí jako neokonfuciáni, abychom neuhodli, co se stalo,“ dodal. „Vévoda z Čchinu šel za starcem z hory pro tajemství nesmrtelnosti a tam zjistil, že musí začít tím, že ukradne něco, co patří božstvu. Obelstil a zavraždil služebné Nefritové Perly, ji zajal a ukradl korunku. Potom mu stařec z hory odebral srdce – to proto se ta veselá kopa vysmívá sekyrám a smrtelným dávkám jedu. Samozřejmě je to pořád ten samý vévoda. Tyran, který páčil čínské knihy, od té doby dřepí v Zámku labyrintu, skrytý za maskou vrčícího tygra.“

Byl jsem ze srdce zhnusený, když jsem pomyslel na vévodu a jeho kamarádky, jako je Ruka, kterou nikdo nevidí. Zaplatil nejmoudřejšímu muži na světě za mnohem víc než jen za operaci srdce. Vévoda z Čchinu si pořídil i tajemství, jak číst mysl a ovládat stvoření, která číhají v temných útrobách země. Jakou šanci máme proti žákovi starce z hory?

„Nefritová Perla měla něco skoro tak vzácného jako svou korunku,“ pokračoval mistr Li. „Měla kmotru. Takový skrblík jako je vévoda by jistě nepřešel bez povšimnutí informaci, že Ženšenová královna musí být ta vůbec nejcennější rostlina na světě, a protože zajal Nefritovou Perlu, pravděpodobně by se mu podařilo zajmout i její kmotru. A teď ještě jedna domněnka: velký kořen moci je Ženšenová královna, a to je taky důvod, proč jsou tyhle výpravy propojené.“

Li Kao se zamyšleně podíval k Nebesům.

„Ture, nebe Číňanů je nadřazené všem ostatním, protože kromě respektování zákonů není nic absolutní. Nejvyšší božstvo je vázáno pravidly Císařské knihy etikety, a když ta pravidla poruší, bude v mžiku nahrazeno. Proto Nebeského ctihodného vládce prvopočátku nahradil Nefritový císař a Nebeský pán nefritového úsvitu Zlatých dveří čeká v předsáli a čeká na převzetí trůnu v okamžiku, kdy Nefritový císař překročí svoje pravomoci. Když císařova oblíbená bohyně ztratila korunku a nedokázala se vrátit k Hvězdnému Pastýři, pozbyla nebeské ochrany a Císařská kniha etikety hovoří jasně. Co mohl císař dělat? Přímý zásah by ho stál trůn, a tak ať udělal co udělal, muselo to být něco opravdu hodně nenápadného.“

Mistr Li se ohnul a v předklonu se smál, až mu začaly téct slzy.

„Úplně vidím vládce Nebes, jak tam sedí s tou zatracenou knižní guvernankou na klíně!“ vyprsknul. „Jak očima pročesává povrch země a najednou se v sedě napřímí, když se dva skvělí hoši jménem Li Kao a Tur číslo deset vydají pátrat po velkém kořenu moci. ‚Co je špatného na tom chtít pomoci chudákům dětem ze skromné vesnice Ku-fu?‘ prohlásí vcelku logicky. ‚Takové věci jsou přeci mimo jiné důvod mojí existence!‘ A tak se u nás objeví Zastavárník Fang a Ma Ponravec a řeknou nám, že kořen má vévoda – a když objeví destičku s příběhem Nefritové Perly? ‚Náhody se stávají,‘ povzdychne si Nefritový císař. Fang a Ma se objeví znovu, aby nám pomohli s útekem z věže, společně se Skrblíkem Šenem – a když nám Šen řekne o starci z hory? ‚Náhody se stávají,‘ povzdychne si Nefritový císař. Bambusová vážka zamíří přímo k Jeskyni zvonců a až si pořádně prohlédneme obraz hokynáře, setkáme se s Podpantoflem Hoem, který rozluštil příběh Ptačí princezny. ‚Náhody,‘ povzdychne si císař, ‚se stávají a kromě toho, já se jen snažím jim pomoci najít kořen pro záchranu dětí z vesnice Ku-fu.‘ Zatím všechno sedí, ale pojďme se zaměřit na to něco opravdu hodně nenápadného, což by nemělo být tak těžké, protože to máme přímo před nosem.“

Nervózně jsem se rozhlídl po zdech okolo a hledal něco opravdu hodně nenápadného, ale jediná nenápadná věc v dohledu byla ještěrka, která sledovala brouka.

„Před staletími se jednomu generálovi zdálo, že byl povolán do Nebes, a když se vrátil, zjistil, že se jeho plány změnila a přesunuly Dračí polštář na tohle absurdní místo,“ řekl mistr Li. „Potom jsme díky čtení trigramů získali přízračného strážce jménem Wan a o několik století později začalo několik místních dětí hrát hru.“

Mistr Li dojedl svou rýži a ukázal na mě hůlkou.

„Pálením knih, vražděním kněží a uctívačů, ničením svatyní a stínáním profesionálních vypravěčů se vévodovi z Čchinu podařilo zamést téměř každou stopu po Ptačí princezně, ale zapomněl na dětskou hru,“ řekl mistr Li. „Ture, existuje něco, čemu se říká národní paměť, která dokáže uchovat události i dlouho potom, co se konvenční způsoby uchování dějin dávno proměnily v prach. Tahle paměť se dá vyjádřit třeba pomocí dětských her a písniček, a když tenkrát děti přišly ke zdi, začaly hrát skákavou hru na schovávanou, což je náhodou zrovna příběh vévody z Čchinu a Ptačí princezny.“

Zíral jsem na něj jak vyoraná myš.

„Nefritová Perla byla svým způsobem dcerou ženšenu, protože Ženšenová královna byla její kmotra,“ řekl mistr Li. „Jak zajmeš dítě ženšenu?“

„Pomocí červené stuhy,“ odpověděl jsem.

„Za koho se vévoda přestrojil, když přišel za princezninými služebnými?“

Vzpomněl jsem si na obraz v Jeskyni zvonců. „Za chromého hokynáře, který se opíral o hůl,“ řekl jsem.

Li Kao začal napodobovat nemocné chlapce z chrámové ošetřovny, trhal rameny a lapal po dechu. Pak začal předvádět dívky, které jako by rukama po něčem chňapaly.

„Chlapci, aniž by si to uvědomovali, předstírají chromé hokynáře, kteří musí skákat po jedné noze,“ řekl. „Snaží se dívkám ukrást červené stuhy, a ačkoliv si to dívky neuvědomují, jsou ženšenové služebné, které umírají. Poslední dívka se stane Nefritovou Perlou, ale Ptačí princeznu zabít nejde, protože snědla broskev nesmrtelnosti. Proto jí chlapec vezme stuhu a dívku schová. On je teď vévoda a z ostatních dětí se stanou ptáci Číny, se zakrytými očima, protože ptáci svou princeznu nevidí, když ztratila korunku. Snaží se jí najít a dotekem zachránit, ale mají na to jen omezený čas. Dobrá, proč tedy vévoda počítá do devětačtyřiceti?“

Obvykle nebývám tak bystrý, ale odpověď mi bleskla hlavou hned.

„Sedm krát sedm,“ řekl jsem. „Nefritová Perla může uniknout, pokud by se za Hvězdným Pastýřem dostala před sedmým dnem sedmého měsíce. Ale, mistře Li, proč by

nemohlo být dalších deset nebo dvacet jiných možných vysvětlení skákavé hry na schovávanou?“

„Ženšen,“ dodal rychle. Ve chvíli, kdy děti z tvojí vesnice ochutnaly byt' jen malou trošku velkého kořene, jejich národní paměť se obnovila a ony začaly instinktivně hrát svou ženšenovou hru. Díky trochu větší dávce ženšenu se vynořila ještě hlubší národní paměť a taky pochopení, které vědomé pozornosti dětí napoprvé uniklo. Ve chvíli, kdy začaly tu nesmyslnou říkanku recitovat, byly schopné Ptačí princeznu najít. Ture, nebyla náhoda, že se Neposeda natáhl a dotkl se Fangovy Laňky.“

Li Kao začal o misku po rýži hůlkami vyt'ukávat pomalý rytmus.

„Duch chudáka Wana musel být velmi osamělý,“ řekl. „Duchové v sobě taky mají národní paměť, a když viděl děti, jak hrají skákavou hru na schovávanou, uvědomil si, že ta hra klade otázku: ‚Kde je Ptačí princezna? Kam ji ten chromý hokynář odvedl?‘ Wan odpověď znal. Chtěl se ke hře připojit, ale byl odhodlaný hrát fér – kolikrát už tu záhadnou dětskou říkanku poslouchal? – a jeho improvizovaný pokus byl tak dobrý, že silně pochybuju, že to byl jen obyčejný voják.“

*„Kotouč z nefritu,
osm a šest.
Oheň, co není tu,
nech se jím vést.
Oheň, záře je zajata,
dřív stříbro, pak ze zlata.“*

Mistr Li hodil hůlky do misky a mrknul na mě.

„Od dob, co Jang Wan-li v poezii nastolil jistou úroveň, jaká metafora se běžně používá pro měsíc?“ „Kotouč z nefritu,“ odpověděl jsem. „Pluje tisíce mil přes modročernou oblohu.“

„Když se zamyslíš, co může ve spojení s měsícem znamenat ‚osm, šest‘?“

„Osmý den, šestý měsíc – ale to je přece dneska!“ vykřikl jsem.

„To vskutku je. Začali jsme měsícem, co takhle oheň?“

„Slunce?“ odpověděl jsem.

„A oheň, co není tu?“

Lámal jsem si hlavu. „Zatmění?“

„To by šlo, ale nevybavuju si žádné zatmění slunce osmého dne šestého měsíce. Možná něco prostšího.“

„Západ slunce,“ řekl jsem. „Slunce je pryč, ale světlo zůstává.“

„Výborně,“ pochválil mě mistr Li. „Takže ve své hře se děti ptaly: ‚Kde je Ptačí princezna?‘ a Wan jim poradil, že když se osmého dne šestého měsíce podívají po západu slunce za obzor z jeho strážní věže, uvidí, kam chromý hokynář odvedl Nefritovou Perlu. Přesněji řečeno uvidí něco, co vypadá jako zajatý oheň, pak jako žhnoucí stříbro a nakonec jako žhnoucí zlato. Za pár minut,“ řekl mistr Li, „budeme hledat právě tohle.“

Cítil jsem, jak rudnu, a skoro našťavaně ze mě vypadlo:

„Mistře Li, snažíme se přece najít velký kořen moci pro děti z vesnice Ku-fu! Nesnažíme se najít nějakou bezvýznamnou bohyni pro Nefritového císaře!“

„Ale hochu, ty si myslíš, že to Nefritový císař neví? Bud' ještě chvíli trpělivý,“ řekl mistr konejšivě.

Slunce pomalu zapadlo za vrcholky hor v dálce a mraky začaly svítit barvami červánků. Neviděl jsem nic, co by připomínalo zajatý oheň. Světlo pomalu bledlo a já viděl slaboučce svítit hvězdy, ale jinak pořád nic. Byla už skoro tma a abych byl upřímný, nevěřil jsem mistrově interpretaci té nesmyslné říkanky, ani co by se za nehet vešlo.

Najednou schované slunce vykouklo z neviditelné mezery v západním pohoří. Směrem k východnímu pohoří vystřelil jako šíp přes celé údolí jasný paprsek světla. V žádný jiný den ani okamžik v roce by nebyl úhel paprsku tak dokonalý, ale teď začalo malé kulaté místečko, zajaté mezi vrcholky hor, zářit jako maličký oheň. Nejdřív se třpytilo jako stříbro, pak vybledlo do barvy matného zlata, až nakonec úplně zmizelo.

Mistr Li mi posunkem naznačil, ať pokleknu a sepnu ruce.

„Výborně, Wane!“ volal. „Dokončil jsi misi, pro kterou si tě vybral sám Nefritový císař, a jistě se teď tvůj duch bude moct povznést mezi hvězdy. Tam najdeš spoustu dětí, které tě budou zvat, aby ses připojil k jejich hrám, a bohyně Nü-wa bude potěšena, že má takového ochránce, který jí pomůže hlídat brány Nebes.“

Vykonal jsem tři hluboké úklony a devětkrát jsme padli na kolena a pak jsme se postavili. Li Kao se na mě zazubil. „Ture, co si myslíš, že nás posílá najít?“

Zíral jsem na něj. „Není to snad místo, kam hokynář odvedl Ptačí princeznu?“ zeptal jsem se.

„Určitě ji tam odvedl, možná se snažil najít město, kde žila její kmotra, ale pro nás by byla ztráta času hledat Nefritovou Perlu,“ vysvětlil mi mistr Li trpělivě. „Jestli má vévoda z Čchinu v hlavě mozek, odvedl ji taky za starcem z hory. Princeznu nemohl zabít, ale mohl ji proměnit. Mohla by z ní být kapka deště ukrytá v bouři nebo okvětní lístek na rozkvetlé louce nebo třeba i jedno jediné zrnko písku na pláži mezi miliardami dalších. Ne, ty a já a Nefritový císař si tady navzájem vypomáháme, protože existuje jen jedna věc na světě, kterou můžeme vévodu přinutit nám dát nejen velký kořen moci, ale taky Nefritovou Perlu. Vsadím se, o co chceš, že Nefritový císař se postará o to, abychom nemohli dostat jedno bez druhého.“

Protáhl se, zívá a prohrábnul si svůj neupravený plnovous.

„Pojďme se na to vyspat. Ráno se vydáme pro to nechutně slizké srdce vévody z Čchinu,“ prohlásil mistr Li.

(Skutečně se jim podle instrukcí z říkanky podaří vévodovo srdce najít, ukryté na dně jezera. A jelikož v sobě dětská říkanka ukrývala více, než by se zdálo, rozhodli se, že vévodu konfrontují tváří v tvář. Odcházejí tedy zpět do Zámku labyrintu kde se setkávají s Lotosovým Obláčkem a jejím manželem, Klíčovým Ušákem. Tam vyjde najevo, že Klíčový Ušák je ve skutečnosti vévoda z Čchinu, a Lotosový Obláček je Nefritová Perla, vyvolená Hvězdného Pastýře. Vévoda z Čchinu se dozvěděl, že tajemství nesmrtelného života tkví v jakémkoliv předmětu z Nebes, ukradl tedy Nefritové Perle korunku, a pomocí starce z hory se postaral o to, aby zapoměla, kým doopravdy je. Li Kaovi, Turovi a Obláčku se společně podaří vévodu z Čchinu zabít a získat ztracenou korunku. Po nasazení na hlavu si Nefritová Perla na vše vzpomíná, ptáci vytvoří most do nebe a ona se konečně může vrátit za svým Hvězdným Pastýřem.

Děti z vesnice Ku-fu jsou uzdraveny lékem z ženšenu a celá Nebesa oslavují výhru nad krutým vévodou a návrat své Ptačí princezny.)

4 Problémy překladu

Aby bylo možné čtenáři zprostředkovat překládaný text tak, aby působil stejně jako na čtenáře působí anglický originál, je třeba nejprve pořádně pochopit originál. Jak uvádí Jiří Levý (2012: 50-55), neplatí to jen z hlediska filologického, ale i ideově-estetického a zobrazované skutečnosti. Pokud překladatel (jako čtenář originálu) zcela a správně nepochopí intenci autora, nemůže text správně interpretovat čtenáři překladu, tzn. může dojít ke zkreslení.

V případě Hughartova díla bych za největší hrozbu nepochopení intence autora označila skutečnost, že autor píše o skutečné kultuře, která ale není jeho vlastní. Ačkoliv (jak je uvedeno výše) jde o autora zjevně velmi poučeného, on sám historii a kulturu Číny interpretuje určitým způsobem. Fakt, že nejde o literaturu faktu, ale o fantasy román, snahu o správnou a věrnou interpretaci ještě ztěžuje, je totiž především potřeba ověřovat, zda autor v dané dějové lince nebo pasáži pracuje s existujícími mýty nebo historickými postavami, nebo jestli jde o dílo jeho vlastní představivosti.

Troufám si tvrdit, že běžný český čtenář fantasy knih nemá hlubší povědomí o čínské kultuře a například netuší, že první vládnoucí dynastií v Číně byla dynastie *Čchin*, na kterou se autor v knize odkazuje jménem postavy *Duke of Ch'in* (č. vévoda z Čchinu). Tento problém popisuje komentovaný překlad díla japonského spisovatele Kendžiho Mijazawy: „V rámci cizojazyčných textů velice často narážíme na reálie, slovní spojení, obraty či fráze, které jsou zakotveny hluboko v dané kultuře. Jako takové nejsou pisateli nijak vysvětlovány, protože se počítá s tím, že patří do množiny všeobecně známých jazykových prostředků, jež spadají do běžné slovní zásoby uživatelů toho kterého jazyka.“ (Bednaříková, 2017: 108-109) S tím spojenou otázkou ovšem zůstává, nakolik komplexní a „úplné“ pochopení originálu je vůbec možné – originál je samozřejmě psaný v angličtině, je tedy očividné, že primárním recipientem nebyl zamýšlený čínský čtenář, ale především čtenář americký (kniha byla uvedena na trh USA americkým vydavatelem), respektive čtenář „globální“, který ovládá angličtinu. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla k textu přistupovat podobným stylem, se kterým k němu při jeho tvorbě pravděpodobně přistupoval i sám autor – mýty a další kulturní skutečnosti popsané v knize nevysvětlovat, ale spíš se soustředit na celkový dojem a atmosféru autorem vytvořené reality knihy. Přece jen není primárním cílem této knihy vzdělávat čtenáře v oblasti čínské mytologie, a ač v ní mytologie hraje důležitou roli, v tomto konkrétním případě není celkové pochopení příběhu přímo vázané na pochopení všech odkazů.

4.1 Transkripce

Jedním z překladatelských problémů, který je patrný hned od první kapitoly, je transkripce. V románu se neobjevují žádné čínské znaky, ale jen transkripce do latinky. Původně autor pravděpodobně použití znaků plánoval (viz jeho poznámky při tvorbě knihy v kapitole 2.3.1), nakonec je ale do textu nezakomponoval.

V oblasti transkripce jsem se během procesu překladu řídila příručkou pro studenty sinologie *Úvod do sinologie a Úvod do Metodiky oboru*, kterou vypracoval Ústav Dálného východu FF UK. Jelikož je příručka určená pro studenty, velmi dobře popisuje celou problematiku, ale obsahuje i jiné informace o Číně, tudíž pro mě při překladu představovala ideální stručný a kvalitní zdroj.

V českém prostředí jsou relevantní tři druhy transkripce: oficiální čínská *pinyin* (též *p'in-yin* nebo *pchin-jin* v českém přepisu), která se dnes používá mezinárodně; Wade-Gilesova, standardně používaná v anglofonním prostředí; a česká standardní transkripce. Já jsem během svého překladu používala transkripční tabulku knihovny Akademie věd ČR, která obsahuje všechny tři systémy. Problematická u tohoto textu není transkripce jako taková, úzus v českém jazyce je jasný – i přes mnohé debaty je v českých textech stále nutné zachovávat českou transkripci, tedy přepis výslovnosti jednotlivých jazykových jednotek (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015-17: 15-16). Největší výzva během překladatelského procesu pro mě v této oblasti byl fakt, že některé slabičné formy jsou v *pinyin* a Wade-Gilesově soustavě totožné (např. *hua*), ale v české transkripci jiné, případně je forma stejná u obou zahraničních transkripcí, ale pokaždé jde o přepis jiného znaku (např. WG *pei* = č. *pej*, zatímco *pinyin pei* = č. *pchej*). Zároveň Hughart ve jménech pocházejících z Číny nepoužívá přehlásky, které jsou nedílnou součástí Wade-Gilesovy transkripce a jsou nezbytné pro porozumění – mohou totiž měnit význam/druh znaku (ve WG transkripci existuje např. *yu* i *yü*). Zpočátku tedy bylo poměrně obtížné odhalit, zda autor používá výhradně Wade-Gilesovou transkripci nebo její kombinaci s *pinyin*. Druhou takovou obtíží byla občasná nekonzistentnost autora v používání Wade-Gilesovy soustavy. Zejména to bylo patrné v části, kdy v kapitole *A Great House* (Vážený rod, str. 22) jedna z postav vyjmenovává jména méně významných hor. Nejenže je v textu faktická chyba² (ať už záměrně, nebo ne), ale jména hor jsou z části psaná transkripcí *pinyin* a částečně Wade-Gilesovou. Vzhledem k situaci popisované v kapitole je však velmi pravděpodobné, že to byl autorův úmysl – tato část má vyznít humorně až absurdně a faktální přesnost není na místě.

² Bude vysvětleno níže v části 4.8.2 Oprava faktické nepřesnosti

4.2 Čínská mytologie

4.2.1 Mýtus o nebeské tkadleně a pasáčkovi

Jak již bylo uvedeno výše v podkapitole 1.3, velká část zápletky knihy *Bridge of Birds* je inspirovaná čínským mýtem o nebeské tkadleně a pasáčkovi. První písemná zmínka o této lidové báji se datuje až někdy do doby před 2600 lety (Schomp, 2009:89) a má mnoho podob, mýtus je známý v Číně, ale i v Koreji a Japonsku, a dodnes se ve spojení s tímto příběhem slaví sedmý den sedmého lunárního měsíce čínského kalendáře svátek oslavující pravou lásku.

Ačkoliv má mýtus různé podoby, základní příběh je o nebeské tkadleně Č'-nü (*pinyin* Zhi nü, Wade-Gilesovou transkripcí Chih Nü) která se z Nebes vydala dolů na Zemi, kde potkala pasáčka buvolů Niou-lang (Niu Lang), do kterého se zamilovala. Když se ze Země dlouho nevracela, nebeští vládcové se na ni rozhněvali, protože zanedbávala svoje povinnosti. Když se tedy do Nebes zase vrátila, potrestali ji tím, že mezi ni a jejího manžela umístili Mléčnou dráhu. Oba dva tedy museli být odloučeni a mohli se setkat pouze jednou ročně, sedmého dne sedmého lunárního měsíce, kdy do vzduchu vylétají ptáci, kteří formují most.

Právě na tento most odkazuje název románu – *Bridge of Birds* (Ptačí most). I jeho smysl, tedy jediná možnost, aby se setkali rozdělení milenci, zůstává stejný. Jména obou hlavních hrdinů této vedlejší dějové linky jsou pozměněna, stejně tak jsou vyměněna jejich postavení, z Nebes tedy přichází nižší bůh – *Star Shepherd* (Hvězdný Pastýř), synovec nejvyššího vládce Nebes, který na Zemi potká obyčejnou dívku *Jade Pearl* (Nefritovou Perlu). Tento složitější myšlenkový proces autora a jeho úpravy mýtu jsou v překladu opět záměrně nevysvětlené, aby přehnanou snahou vysvětlit mytologický podtext nedošlo k předčasnému vyzrazení pointy čtenáři, (Levý, 2012:133) navíc by poznámky v textu nebo dovysvětlení v závorkách dle mého názoru měly spíš rušivý charakter. Zároveň ani nehrozí, že by čtenář, který je alespoň trochu obeznámen s čínskou mytologií, narážku na báji o nebeské tkadleně a pasáčkovi nepochopil, v rámci kapitoly *There are no accidents in the Great Way of Tao* totiž ve správný okamžik autor celý příběh (už svou upravenou verzi) popisuje.

4.2.2 Božstva a symboly

Božstva, která jsou v knize *Bridge of Birds* zmíněna, jsou ve většině případů v češtině kodifikována a mají jeden zavedený ekvivalent. Takovými případy jsou například the August Personage of Jade, který je u nás známý pod jménem Nefritový císař, Queen Mother Wang je u nás známá pod jménem královna matka Wang (nebo královna matka Západu) a čtveřice symbolů, tedy nižších božstev, která symbolizují a chrání čtyři světové strany, mají také své

dané české ekvivalenty – the Black Tortoise je černá želva, the Red Bird (častěji označován jako Vermilion Bird) je rumělkový pták, the Blue Dragon (častěji Azure Dragon) azurový drak a the White Tiger je bílý tygr. V tomto případě tedy není nutné zavedená označení nijak upravovat.

V několika případech ovšem zavedený ekvivalent není, jako je to například u nebeského psa T'ien-kou nebo válečníka Ehr-langa. V obou případech jsem tedy zvolila metodu transkripce, kterou jako jednu z možných navrhuje Knittlová (2000:14), v případech, kdy ekvivalent v cílovém jazyce není dostupný. Dalším obdobným problémem je the Heavenly Master of the Dawn of Jade of the Golden Door, jedna ze tří postav představující nejvyššího vládce Nebes. Prvním vládcem a předchůdcem vládce současného byl podle čínské mytologie the Heavenly Master of the First Origin, který má zavedený ekvivalent Nebeský ctihodný vládce prvopočátku (Ando, 2011:125). Současný nejvyšší vládce Nebes je již výše zmíněný the August Personage of Jade, u nás známý jako Nefritový císař. Jeho nástupcem má být the Heavenly Master of the Dawn of Jade of the Golden Door, a ačkoliv o něm lze najít zmínky i v české literatuře, najdeme ho pouze pod jménem *Kin-k'ue Yu-chen T'ien-tsun*. V tomto případě jsem v překladu zvolila překlad kalkem, v překladu je tedy pod jménem Nebeský pán nefritového úsvitu Zlatých dveří, protože jak uvádí J. Králová, takový postup se využívá zejména tam, kde je součástí vlastního jména generické pojmenování (2008).

V níže uvedené tabulce jsou sepsána všechna jména z oblasti čínských božstev a mytologie a jejich překlady (uvedené podle pořadí v textu).

| Forma jména v originále | Vlastní překlad | Poznámka k překladu |
|---|------------------------|---|
| Yellow Springs Beneath the Earth | Žluté prameny pod zemí | Říše mrtvých, podsvětí |
| Black Tortoise | černá želva | Čtyři symboly, <i>Sì Xiàng</i> – doslova čtyři obrazy, představují v tradiční čínské astronomii čtyři hlavní souhvězdí reprezentující hlavní světové strany, zavedené ekvivalenty |
| Red Bird (též Vermilion Bird) | rumělkový pták | |
| Blue Dragon (též Azure Dragon) | azurový drak | |
| White Tiger | bílý tygr | |
| the August Personage of Jade (též Emperor of Heaven) | Nefritový císař | Jü-chuang, nejvyšší vládce Nebes zavedený ekvivalent |

| | | |
|--|--|--|
| Five Virtues and Excellent Doctrines | pět ctností a znamenitých nauk | Konfucianismus; pět nejdůležitějších ctností: vybrané chování, ušlechtilost, dobrá vůle, píle a laskavost), nauky se věnují buddhismu, taoismu a konfucianismu |
| Queen Mother Wang (též Wangmu Niangniang the <i>Queen Mother of the West</i>) | královna matka Wang | Nejvyšší ženská bohyně Nebes, v lidové verzi se jedná o manželku Nefritového císaře |
| Peaches of Immortality | broskve nesmrtnosti | pěstuje je ve své zahradě královská matka Wang, dozrávají pouze jednou za 3000 let |
| T'ien-kou, the Celestial Dog (též Tiangou) | nebeský pes Tchien-kou | nebeský pes, podle legendy způsobuje zatmění, transkripce |
| Ehr-lang (též Erlang Shen) | Er-lang Šen | největší bůh-bojovník na Nebesích, bez ustáleného ekvivalentu → transkripce |
| the Heavenly Master of the First Origin | Nebeský ctihodný vládce prvopočátku | Předchůdce současného vládce Nebes, Nefritového císaře |
| the Heavenly Master of the Dawn of Jade of the Golden Door | Nebeský pán nefritového úsvitu Zlatých dveří | Nástupce Nefritového císaře, jeho jméno je vyryto na nejvyšším trůnu, není kodifikovaný český ekvivalent → překlad kalkem |
| the Great River of Stars | Velká hvězdná řeka | Východní výraz pro Mléčnou dráhu, častěji se využívá spojení <i>nebeská řeka</i> nekodifikováno → kalk |
| Trigrams | trigramy | 8 znaků tvořených různými kombinacemi tří linií, systém věštby |
| <i>wan</i> | wan | = deset tisíc/velké číslo obecně, Wan jako příjmení, ponecháno nezměněné z důvodu děje navázaného na smysl |
| the Great Wheel of Transmigrations | velký koloběh znovuzrození | velké kolo transmigrace = reinkarnace, stěhování duší, vychází z buddhismu |
| goddess Nu Kua | Nü-wa | Také známá jako Nü-kua, bohyně, podle legendy stvořila lidstvo |

Tabulka 1 Seznam jmen a názvů z oblasti mytologie a náboženství

4.3 Jména a názvy

Autor v knize *Bridge of Birds* přistupuje k tvorbě jmen dvojím způsobem. Kromě převzatých jmen božstev (uvedených v podkapitole 3.2.2 výše) využívá jména čínského původu, a to u zcela vymyšlených postav, ale přebírá i jména, která vychází z čínské historie a mají určitý reálný základ. Druhý způsob zahrnuje použití anglických slov. Při tvorbě „anglických“ jmen autor využívá výhradně způsob, kdy použije zcela obyčejná slova, jejichž smysl je často navázán na čínskou symboliku (např. Lotus Cloud, Lotosový Obláček), případně má základ jména nebo přídomku postavy funkci charakterizační (Kufnerová, 1994:175), tedy určitým způsobem popisují charakter dané postavy.

V některých případech nelze u překladu jmen zachovat všechny skryté významy a narážky, a to z důvodu nedostatečného nebo nevhodného překladového protějšku v češtině, jak uvádí Knittlová (2010:39) z důvodu „dvojího“ převodu kultur, čínské do angličtiny a dále z angličtiny do češtiny. Takový případ lze najít hned v první kapitole. Hlavní hrdina a zároveň vypravěč se čtenářům představuje následovně:

My surname is **Lu** and my personal name is **Yu**, but I am not to be confused with the eminent author of *The Classic of Tea*. (EN 1)

Mé příjmení je **Lu** a mé jméno je **Jü**, ale nesplet'ete si mě s váženým autorem *Klasické knihy o čaji*. (CS 16)

Jak již bylo uvedeno výše v kapitole 4.1 o transkripci, autor při přebírání čínských jmen nevyužíval přehlásky, což může zcela měnit význam. V tomto případě jde o jméno našeho vypravěče. Slabika *Lu* při transkripci nevyžaduje žádnou úpravu, jelikož je u tohoto znaku stejná u všech tří možných transkripčních systémů. Slabika *Yu* už je ale problematická. Podle pravidel transkripce a předpokladu, že autor používá Wade-Gilesovu soustavu, měl by být přepis *Jou*. Zmiňované dílo *Klasická kniha o čaji* je však reálná kniha ze sedmého století z období Tchang, kterou napsal čajový mistr Lu Jü. Z toho tedy plyne, že autor měl použít slabiku s přehláskou, tedy *Yü*, jejíž převod by pak české transkripci známého mistra odpovídal. Možným vysvětlením by mohl být skrytý význam slova *Yu*, který odkazuje na jeden z přídomků císaře Chuang-ti (Huang Di), známého jako Žlutý císař, jenž byl výborným léčitелеm. *Yu* tedy v tomto významu představuje někoho, kdo léčí. V kontextu knihy je tedy možné, že jde ze strany Hugharta o náznak děje. Nicméně toto je velmi specifická znalost a je mnohem pravděpodobnější, že zvědavější čtenář se zaměří spíše na *Klasickou knihu o čaji*, v překladu je tedy použito jméno Lu Jü, aby se narážka na tuto reálnou knihu zachovala i v češtině. Dalším

skrytým významem ve jméně Jü je čínské označení pro nefrit, který v knize hraje klíčovou roli. V *pinyin* bývá označován *yu*, ve Wade-Gilesově jako *yü*. To jen potvrzuje, že buď autor nekonzistentně kombinuje použití systémů *pinyin* a Wade-Gilesův nebo tato chyba plyne z absence přehlásek v textu.

4.3.1 Mluvicí jména

U originálních jmen využívá Hughart nejčastěji tvorbu tzv. mluvících jmen, tedy jména onomastická, která mají výpovědní hodnotu (Uhrová, 2003). Jak uvádí Uhrová dále, jsou tři možnosti, jak s charakterizačními jmény v textu zacházet – nepřekládat vůbec, překládat zčásti nebo překládat všechna. V českém překladu *Bridge of Birds* jsou všechna mluvící jména přeložena. „Tím je pro čtenáře překladu uchována charakterizační a komická funkce jména.“ (Kufnerová, 1994:121) Tuto variantu jsem zvolila zejména z důvodu, že použitá jména nejsou nijak složitá, charakterizační části využívají pouze angličtinu. V některých případech je charakterizující část zkombinovaná s čínským jménem, v takových případech je čínské jméno zachované a přeložena je pouze část anglická.

Jedním z příkladů mluvících jmen je hlavní postava, Number Ten Ox, v českém překladu Tur číslo deset. Význam jména je v knize popsán následovně:

My family is quite undistinguished, and since I am the **tenth of my father's sons** and **rather strong** I am usually referred to as Number Ten Ox. (EN 1)

Moje rodina je vcelku obyčejná, a jelikož jsem **desátým synem svého otce** a jsem **dosti silný**, obvykle mi říkají Tur číslo deset. (CS 16)

Na první pohled je patrné, že číslovka deset musí zůstat zachována, protože se narodil jako desátý syn svého otce, stejně tak nesmí chybět ani ekvivalent ke slovu *Ox*, tedy něco jako skot, aby byl zachován význam síly. Bohužel, v českém prostředí mohou slova jako vůl nebo dobytek/dobytče vyjadřovat pejorativní konotace, proto v tomto kontextu nepřichází v úvahu. Hlavní hrdina je vyobrazen jako prostý (ale ne hloupý) silný mladý muž, takto zásadní změna jména by tedy vyvolala nežádoucí posun ze stylisticky neutrálního jména na stylisticky expresivní (Levý, 2012: 132). Nakonec jsem tedy zvolila možnost *Tur*, která nejenže zachovává neutralitu a vyjadřuje sílu, ale také zachovává jednoslabičnost a v textu se s ním lépe manipuluje, například při skloňování. Poslední úpravou pak byl slovosled, který by při zachování nezněl přirozeně česky (Štícha, 2019:43).

Příkladem, kdy jsou anglická charakterizační jména použita v kombinaci s běžnými čínskými, jsou například *Pawnbroker Fang* a *Ma the Grub*. Z kontextu je jasné, že zde je naopak nutné zachovat určitou expresivitu, protože jde o ne zcela pozitivní postavy. V případě jména *Pawnbroker Fang* bylo rozhodování poměrně jasné, *zastavárník* je obvyklé české slovo a nemění nic na významu; a Fang je běžné čínské příjmení, které tedy i podle českých zvyklostí zůstává na druhém místě za jménem křestním. Prvním z dvojice je tedy Zastavárník Fang.

Na druhé straně, *Ma the Grub* může mít více významů – možnosti výběru nejhodnějšího ekvivalentu popisuje například Knittlová. V takovém případě je možné využít širší situační kontext, jazykový kontext, stylové ladění díla nebo zcela subjektivní přístup (2010:114-120). *Ma* je opět běžné jméno, a ačkoliv je to příjmení, *the Grub* působí už v originále jako přídomek a ne jako křestní jméno, *Ma* zůstává zachované, i co se týče slovosledu. Ale *grub* může v angličtině znamenat „bašta“ nebo „dlabanec“, ale také „červ“ nebo „larva“. Obě konotace by u této postavy fungovaly, *Ma* je vyobrazen jako oportunistický šejdříř, který je nenasytný a zároveň lstivý a sobecký. Ideální možnost, jak tento problém řešit, by bylo kontaktovat spisovatele, což bohužel není možné. Výběr nakonec padl na konotaci záludnosti, ovšem místo červa je použita mírně poetičtější ponrava, celé jméno tedy v českém překladu zní *Ma Ponravec*.

Stejný proces tvorby (a posléze překladu) jmen, tedy kombinace anglického významu a čínského běžného jména, je použitý i u jmen *Miser Shen* (Skrblík Šen) a *Henpecked Ho* (Podpantofel Ho).

Mluvicí jména autor v *Bridge of Birds* využívá poměrně často. Jako další příklady lze zmínit Fangovy děti:

*Pawnbroker Fang was a widower with two children, a pretty little daughter we called **Fang's Fawn** and a younger son that we called **Fang's Flea**. (EN 2)*

Slovo *fawn* v nejběžnějším významu znamená kolouch nebo srnec, ale jeden z významů je i světle hnědá barva, tedy písková nebo okrová. Zde je jasné, že autor zamýšlel vyjádřit význam první, ale jelikož jde o dceru, místo koloucha byla použita laň, celé jméno tedy zní *Fangova Laňka*. Podobná úprava proběhla i u jména *Fangova syna* – tam má slovo *flea* (tedy blecha) v českém překladu ženský rod, což neodpovídá tomu, že jde o jméno chlapecké. Aby tedy jméno vyjadřovalo i konotaci „drobný“, ale bylo mužského rodu, nakonec jsem zvolila spojení *Fangův Drobek*. Bohužel ani v jednom případě se v češtině nepodařila zachovat

aliterace, a to z důvodu, že není mnoho přirozených ekvivalentů k výše uvedeným atributům začínající na písmeno *f*.

Dalšími podobnými případy jsou jména Key Rabbit a Doctor Death. U jména Key Rabbit (Klíčový Ušák) bylo nutné zachovat smysl klíče k odemkání (postava s sebou neustále nosí svazky klíčů), ale i smysl „klíčový“, protože jde o klíčovou postavu celého příběhu. Naštěstí v tomto případě mají anglické *key* a české *klíčový* stejný význam, jak denotační, tak konotační. U slova *rabbit* jsem zvolila použití expresivnějšího synonyma ke králíkovi, ušáka, zcela v souladu se subjektivním přístupem u synonym s nevelkými rozdíly (Knittlová, 2010:119). Králík nebo zajíc je v čínské mytologii symbol štěstí a dlouhověkosti, což je další důležitý skrytý význam použitého jména, substituce expresivnějšího ušáka za králíka ale dle mého názoru tento smysl nijak neumenšuje a naopak více vyjadřuje fyzickou podobu postavy. Jak je již uvedeno výše, autor těchto skrytých významů využívá hojně, v překladu jsou ale vždy uvedena bez poznámky nebo vysvětlení, jelikož je těchto případů tolik, že by to narušovalo plynulost děje. Mírný posun lze zaznamenat také u jména Doctor Death (Doktor Mor). V češtině není možné zachovat aliteraci³ z originálu, je tedy nutné přistoupit ke kompenzaci (Levý 2012: 120). V tomto případě byla místo aliterace zvolena eufonie Doktor Mor. Zároveň se slovem *mor* zůstává i spojení se smrtí, kterým se tato postava vyznačuje.

4.3.2 Velká a malá písmena ve jménech a názvech

Použití velkých písmen v angličtině a češtině je poměrně velmi odlišné, v anglickém jazyce (a je to patrné i v *Bridge of Birds*) bývá tendence používat velká počáteční písmena častěji, a to nejen u několikaslovných pojmenování, ale i u věcí, které jsou určitým způsobem personifikované nebo symbolické. Popisu alespoň přibližných pravidel pro psaní velkých písmen u vlastních a místních jmen a názvů v překladu se bohužel nevěnuje žádná teoretická práce – Levý, Knittlová, Kufnerová ani další se tímto tématem blíže nezabývají. Ucelená pravidla pro psaní velkých písmen u vlastních jmen tak najdeme pouze v *Pravidlech českého pravopisu*, která však popisují pravidla obecná, ne při překladu. Vycházíme tedy z předpokladu, že psaní velkých písmen u vlastních jmen a názvů je do takové míry specifické, že k jejich použití nelze přistupovat jinak, než subjektivně, ale zároveň systematicky.

Pokud je v textu název, který je v češtině kodifikovaný, je samozřejmě použitý zavedený ekvivalent i s odpovídajícím velkým počátečním písmenem. To je případ například Velké čínské zdi, Mléčné dráhy nebo Nefritového císaře. Pokud však český ekvivalent

³ Aliteraci se věnuje níže kapitola 4.6

neexistuje, je v překladu jednotlivých jmen a názvů použitý systém, který je popsán a vysvětlen níže.

Jedním z problémů při překladu představovalo označení nebe, Nebesa či nebeský, v originále Heaven nebo Heavenly. Autor používá pouze variantu s velkým písmenem, tedy vždy **Heaven**. V českém překladu je užití velkých počátečních písmen rozděleno podle následujícího klíče – pokud je slovo Heaven použité ve smyslu *Nebes*, tedy mýtického místa, kde přebývají Nefritový císař a jiní bozi, je používán velké N. U adjektiva nebeský jsou dvě formy, bez velkého počátečního písmena i s ním – velké písmeno je zvolené v případě použití u jmen (např. Nebeský císař, knihovna Nebeských požehnání). V případě, že je myšlena obloha, je použité *nebe* s malým písmenem.

U jednotlivých jmen, která nebyla zmíněná již v kapitolách výše, se přístup k psaní velkých počátečních písmen mění. Například jména Jade Pearl (Nefritová Perla) a Star Shepherd (Hvězdný Pastýř) mají i v češtině všechna počáteční písmena velká, jelikož jde podle mého názoru o jejich „pozemská“ jména (viz. kapitola 4.2.1) a symbolika je u obou jmen poměrně velká.

Na straně druhé, například the Duke of Ch'in (vévoda z Čchinu), Princess of Birds (Ptačí princezna) nebo Queen of Ginseng (Ženšenová královna) mají své tituly/přídomky s písmenem malým. V některých dalších případech působí použití velkých písmen v originále v porovnání s češtinou nepřírozně, v souladu se zvyklostmi je v překladu ve většině případů písmeno malé. Týká se to zejména delších jmen a názvů, například: the Old Man of the Mountain (stařec z hory), the Lucky Gambler Cricket Fighting Arena (aréna na cvrččí zápasy U šťastného hráče) nebo již výše zmíněný bůh the Heavenly Master of the Dawn of Jade of the Golden Door (Nebeský pán nefritového úsvitu Zlatých dveří). Ve všech případech je tedy zvolena varianta bez velkých písmen, ta jsou zvolena například jen při jasné symbolice, jako je to u Nebeský pán nefritového úsvitu **Zlatých dveří**, kdy zlaté dveře nebo brána v čínské mytologii symbolizují přechod mezi životem a smrtí.

4.4 Básně

V překládaných kapitolách Bridge of Birds se objevují také básně. Dvě z celkových tří jsou básně nerýmované, jedna je rýmovaná. Ve všech třech případech se jedná o původní básně Barryho Hugharta, a každá z nich je do příběhu zakomponovaná z jiného důvodu, vždy ale dotváří obsah a v jednom případě se dokonce jedná o ústřední prvek, na který je silně navázaný děj, respektive na pointu celého příběhu. Hned první kapitola obsahuje dvě básně, první z nich se zdá být použita jako komický prvek. Úvodní kapitola popisuje historii vesnice Ku-fu, včetně

pasáže popisující vznik jejího specifického vzhledu. Tato pasáž je pak nečekaně zakončena básní, která nemá ani zcela pravidelný rytmus, ani se nerýmuje, a v podstatě neříká ani nic nového – čtenář by možná mohl čekat poetické vyjádření krásy jezera, o kterém se vypravěč zmiňuje výše, ale dostane se mu velmi přesného, téměř technického popisu druhů ptactva a jejich aktivit na vodní hladině.

The waters are loud with fish and turtles,
A multitude of living things;
Wild geese and swans, graylags, bustards,
Cranes and mallards,
Loons and spoonbills,
Flock and settle on the waters,
Drifting lightly over the surface,
Buffeted by the wind,
Bobbing and dipping with the waves,
Sporting among the weedy banks,
Gobbling the reeds and duckweed,
Pecking at water chestnuts and lotuses.
(EN 2-3)

Tu jezera povrch čeří vlny
snad hřbety mnoha ryb a želv,
labutě, lysky, husy velké,
alky, dropi,
čápi, čírky,
zlehka kloužou po hladině,
líně na ní přistávají,
větrem čechrané,
na vlnách se houpají,
travnaté břehy zkoumají,
hltají rákos a brčál,
zobají žabník, bahničky, lotusy.
(CZE 18)

Jelikož se jedná o nerýmovaný volný verš s nepravidelným rytmem, snažila jsem se při překladu napodobit rytmus daný přízvukovými skupinami (Levý, 2012:232). Právě to je typická rytmická organizace u angličtiny, znamená to tedy, že u těchto básní jsou nejvýraznějšími prvky rytmu slabiky přízvučné, ne počet slabik celkově. V případě této první básně je většinou zachována kostra verše tvořená čtyřmi přízvuky, ne však ve všech případech (nejvíce je to patrné u veršů 8 *Buffeted by the wind* a 12 *Pecking at water chestnuts and lotuses*), je zde tedy určitá pravidelnost, ale není dodržována striktně v celé délce. Na první pohled je vidět, že český překlad je celkově kratší, je to dané právě metodou překladu a zachováním čtyř přízvukových vrcholů. Zatímco v angličtině „intervaly mezi nimi zůstávají zhruba stejné i při proměnlivém počtu nepřízvučných slabik; rytmickou kostrou českého verše je slabičná osnova, a ta nabývá nové podoby s každou změnou v počtu slabik.“ (Levý, 2012:233) Z tohoto důvodu je v českém překladu méně slov, protože v češtině typicky bývá přízvuk na první slabice slova.

U druhé překládané básně, z kapitoly *Doctor Death*, je vidět posun v celkovém tónu, báseň už je prvkem vážným a v textu má zklidňující funkci. Báseň vypráví Doktor Mor poté, co od něj odejdou oba hlavní hrdinové, a vzpomíná na svou zavražděnou ženu, kterou se již léta neúspěšně snaží oživit. Podobně jako výše popsaná báseň je tato určitým způsobem pravidelná,

pravidelnost dotvářejí zejména repetice uprostřed slok, obsahově je ale nabitější, jelikož už nejde o nějaký obecný popis skutečnosti, ale o niterné pocity postavy.

In front of our window
Are the banana trees we planted,
Their green shadows fill the yard.
Their green shadows fill the yard,
Their leaves unfold and fold as if
They wish to bare their feelings.

Pod našimi okny
banánovníků jemné stíny,
my spolu je sázeli.
My spolu je sázeli,
stočené listy zas rozvíjí,
jako by sdělit city chtěly.

Sadly reclining on my pillow
Deep in the night I listen to the rain,
Dripping on the leaves.
Dripping on the leaves —
That she can't hear that sound again
Is breaking my heart.
(EN 16-7)

Smutně se večer ukládám k spánku,
do listů stromů se opírá déšť,
nocí kapky zní.
Nocí kapky zní —
že má žena je neslyší,
mi trhá srdce.
(CS 36-7)

Anglický originál má mnohem vyšší sémantickou hustotu, zároveň statisticky má angličtina kratší průměrnou délku slova než čeština, z tohoto důvodu je těžké zachovat všechny myšlenky. Tímto problémem se zabývá Levý: „Rozdílná sémantická hustota jazyka předlohy a češtiny nutí překladatele k významovým zkratkám a to nezůstává bez vlivu na celkovou interpretaci básně.“ (2012:210)

Z tohoto důvodu dochází i k občasnému přesouvání významových částí na jiné místo v rámci básně, jedním z příkladů může být přidružení *green shadows* k předchozímu verši, případně v pasáži *Deep in the night I listen to the rain* se zmínka o noci projeví v českém překladu až na následujícím řádku „nocí kapky zní“.

V rámci snahy o zachování rytmu a alespoň přibližné formy bohužel také dochází ke ztrátám, například celý verš *Their green shadows fill the yard*, doslova jejich zelené stíny vyplňují dvorek, je redukován na „jemné stíny“ a na místě repetice je nahrazuje spojení „my spolu je sázeli“, které bylo původně výše. Něco podobného lze pozorovat i ve verši *Their leaves unfold and fold as if*, jehož sémantickou hustotu bylo nutné ochudit, ideálně tak, aby si čtenář stále mohl představit obraz zavírajícího se a opět se rozvíjejícího listu banánovníku. Částečně můžeme v překladu nalézt také nivelizaci – místo jasně specifikované aktivity *Deep in the night I listen to the rain* a po tom následující *Dripping on the leaves* je vyjádření zvuku deště nahrazeno „do listů stromů se opírá déšť / nocí kapky zní“, které je slabší, nicméně význam se

neztrácí úplně.

Poslední stylistickou volbou, tentokrát intelektualizací, je vyjádření *she* na konci básně. Z kontextu je zcela jasné, že Doktor Mor mluví o své ženě, nicméně jsem zvolila možnost toto zájmeno konkretizovat: *That she can't hear that sound again* / že má žena je neslyší.

Poslední báseň má v textu zcela odlišnou funkci, postupně čtenáře provází od začátku až do konce knihy. Celá je poprvé zmíněna hned na konci první kapitoly, poté se útržkovitě objevuje v průběhu děje (např. v kapitole 16 *Children's Games*), až je nakonec pomocí vypravěče vysvětlen celý její skrytý význam. V rámci děje je zmíněno, že jde o dětskou říkanku, která se recituje během skákavé hry na schovávanou, má tedy záměrně jednoduchou a pravidelnou formu. Má pravidelný rytmus a jednoduché rýmové schéma AABBC.

Jade plate,
Six, eight.
Fire that burns hot,
Night that is not.
Fire that burns cold,
First silver, then gold.
(EN 5)

Jelikož je tato básnička blízce navázaná na děj knihy, není možné určitá slova interpretovat volněji, nebo je nahrazovat synonymy. Kromě sémantické nahuštěnosti byla jedna z obtíží také dodržet počet přízvučné vrcholy, obzvláště u prvních dvou veršů, které mají každý pouze dvě slabiky a obě přízvučné. V češtině je jen velmi malá šance, že by se v první třetině této básně/říkanky podařilo reprodukovat sémantický význam v pouhých čtyřech slabikách, navíc když informace, které musí čtenář dostat, jsou slovo nefrit a dvě specifické číslovky: šest a osm.

Význam, který bylo nutné určitým způsobem zachovat, protože se váže na děj (je vysvětleno v kapitole *Three Kinds of Wisdom*):

- Jade plate – metafora pro měsíc
- Six, eight – datum šestého měsíce osmého dne
- Fire (that burns hot) – slunce
- Night that is not – západ slunce
- Fire that burns cold – slunce na konci dne (pálí slabě)
- First silver, then gold – barvy odrazu slunce při západu

Kromě již výše zmíněných problémů bylo v rámci tvoření rýmu nejsložitější se vypořádat se zachováním metafory pro měsíc a zároveň s číslovkou osm. To vše by při zachování formy (již zmíněné čtyři přízvučné vrcholy) nebylo možné. Proto jsem se rozhodla záměrně upravit celé schéma básně a prodloužit verše, ale zároveň udržet takovou formu, aby stále připomínala dětskou říkanku. Konečné schéma českého překladu je ABABCC a proběhly změny i na úrovni verše, například u *Fire that burns cold* byl posunutý význam na „Oheň, záře je zajata“, a to z důvodu, že zrovna v tomto případě lze vyjádřit smysl večera, tedy zapadajícího slunce, i jinak, než „studeným ohněm“.

| | |
|--------------------------|-----------------------------|
| Jade plate, | Kotouč z nefritu, |
| Six, eight. | osm a šest. |
| Fire that burns hot, | Oheň, co není tu, |
| Night that is not. | nech se jím vést. |
| Fire that burns cold, | Oheň, záře je zajata, |
| First silver, then gold. | dřív stříbro, pak ze zlata. |
| (EN 5) | (CS 21) |

Kvůli zachování rýmu s veršem s číslovkami muselo dojít k obrácení pořadí číslovek šest a osm. Z tohoto důvodu by později na konci knihy nedávalo smysl, aby Li Kao napovídal Turovi, aby pořadí číslic vyměnil: “*The sixth day of the eighth moon?*” *I guessed. “Try it the other way around.” “The eighth day, the sixth moon — why, that is today!” I exclaimed. / „Šestý den osmého měsíce?“ hádal jsem. „Zkus to otočit.“ „Osmý den, šestý měsíc – ale to je přece dneska!“ vykřikl jsem.*

Důvod, proč je v původní říkance pořadí *šest, osm*, může být čistě z důvodu rýmování, ale také je možné, že autor pouze vycházel z amerického způsobu zápisu data, tedy nejdřív měsíc a až poté den. V každém případě by v české verzi nedávalo smysl, aby měli hlavní hrdinové podobnou slovní výměnu, proto jsem se v překladu uchýlila k poměrně razantní změně a část „**Šestý den osmého měsíce?**“ **hádal jsem. „Zkus to otočit.“** z české verze vypustila. Překlad celé pasáže s vysvětlením skrytého významu dětské říkanky tedy zní následovně:

„Od dob, co Jang Wan-li v poezii nastolil jistou úroveň, jaká metafora se běžně používá pro **měsíc?**“ „**Kotouč z nefritu,**“ odpověděl jsem. „Pluje tisíce mil přes modročernou oblohu.“

„Když se zamyslíš, co může ve spojení s měsícem znamenat **,osm, šest‘?**“

„**Osmý den, šestý měsíc** – ale to je přece dneska!“ vykřikl jsem.

„To vskutku je. Začali jsme měsícem, co takhle oheň?“

„Slunce?“ odpověděl jsem.

„A oheň, co není tu?“

Lámal jsem si hlavu. „Zatmění?“

„To by šlo, ale nevybavuju si žádné zatmění slunce osmého dne šestého měsíce. Možná něco prostšího.“

„Západ slunce,“ řekl jsem. „Slunce je pryč, ale světlo zůstává.“

„Výborně,“ pochválil mě mistr Li. „Takže ve své hře se děti ptaly: ‚Kde je Ptačí princezna?‘ a Wan jim poradil, že když se osmého dne šestého měsíce podívají po západu slunce za obzor z jeho strážní věže, uvidí, kam chromý hokynář odvedl Nefritovou Perlu.“

4.5 Překlad humoru

Jak už bylo uvedeno výše, kniha je napsána poměrně humorným způsobem. Autor kromě charakterizačních mluvících jmen využívá ironii, kontrast vážných a humorných pasáží, přílišnou specifikaci nebo aliteraci a jiná opakování. Jde spíše o celkové vyznění, ne o izolované použití vtipů, proto je někdy nezbytné v textu kompenzovat ztráty z míst, kde vtip nelze reprodukovat. „Většina kritiků souhlasí s tím, že se překladatel musí snažit zachovat dvojnásobnost, tón nebo styl, kdykoliv hrají v původním textu určitou roli. Případech, kdy to možné není, zachovávají v překladu alespoň „ekvivalentní účinek“ [...]“ (Mateo, 1995:174)

To lze sledovat například u přímé řeči postav, ty totiž hovoří standardní angličtinou, zatímco v češtině je při neformální ústní konverzaci zvykem používat spíše obecnou češtinu, střídání spisovné češtiny u vypravěče s neformální obecnou při přímé řeči ale působí více rušivě, je tedy nutné tento prvek kompenzovat na jiných místech. Níže uvádím příklady využití těchto humorných elementů, které nejsou uvedeny v rámci jiných podkapitol.

Často využívanou formou humoru je použití nezvyklých jmen nebo přezdívek. V části kapitoly 23. *Doctor Death* (Doktor Mor) jsou uvedené familiérní přezdívky, jimiž Lotosový Obláček nazývá své oblíbenice; jsou jimi **Boopsie**, **Woofie** a **Pooh-Pooh**. V češtině je mnoho více či méně zažitých důvěrných oslovení, nicméně tato se musí vztahovat ke zvířatům, jelikož Li Kao udělá vtip o společném krmení v kotci. Aby se vtip nevytratil, zvolila jsem oslovení **Čumáček**, **Ňufánek** a **Měďulka**.

Dalším případem hry se jmény je pozice Klíčového Ušáka.

Half of the coins from every transaction went into the chest and half into the proprietor's cash box, and somebody had to collect the duke's share. **The position of Assessor of Ch'in** had to rank very high among the most miserable occupations on earth, and the fellow who was stuck with it was universally known as the Key Rabbit [...] (EN 12)

Polovina mincí z každé transakce putovala do truhly a druhá polovina do pokladny obchodníka a musel tu být někdo, kdo pro vévodu jeho podíl vybíral. **Pozice čchinského likvidátora** musela na seznamu nejmizernějších zaměstnání na zemi figurovat hodně vysoko [...] (CS 31)

Funkce *Assessor* je zde použita ve smyslu výkonného asistenta soudce (v našem případě vévody z Čchinu) nebo odhadce nemovitostí pro účely vypočítání daně, tedy oba dva slovníkové významy, kterým jeho funkce odpovídá. V českém prostředí by to tedy byl odhadce, nicméně se nabízí i titul likvidátor. Likvidátor pojistných událostí sice není úplně přesný popis jeho funkce, ale místo dodržení faktické přesnosti jsem v tomto případě upřednostnila využití dvojsmyslu – tedy profese z finanční oblasti i člověka, který jediným slovem může zlikvidovat celý podnik nebo osobu.

Jako příklad kompenzace, a tedy využití vtipu na místě, kde původně není, lze uvést pasáž z kapitoly Doktor Mor. Doktor Mor se hlavním hrdinům svěřil, že se už dlouho neúspěšně snaží oživit svou mrtvou ženu.

“Tell me, Venerable One, do you know of some better method? This one is bound to work sooner or later, but it has been such a very long time, and I fear that **my dear wife is growing weary of her coffin.**” (EN 15)

„Povězte mi, vážený kolego, víte o nějakém lepším způsobu? Tenhle dříve či později musí fungovat, ale trvá to už takovou dobu a já se bojím, že **moje žena už začíná být ve své rakvi pěkně otrávená.**“ (CS 35)

V původním významu jde samozřejmě o to, že její návrat mezi živé trvá dlouho a ona už je z čekání unavená a možná trochu znučená. Hovorovější výraz pro vyjádření únavy, tedy být z něčeho otrávený, se ale v tomto kontextu alchymie a lektvarů přímo nabízí, proto jsem ho do svého překladu nakonec také zvolila.

4.6 Aliterace

Barry Hughart ve své knize často používá další stylistický prostředek – aliteraci. Tuto formu využívá ve jménech a názvech, ale i na jiných místech v textu. Jedním ze jmen je již výše uvedený Doctor Death, u kterého se při překladu nepodařilo aliteraci zachovat. Je ale patrné, že v originále není použití těchto dvou slov náhodné, zmíněná postava totiž vůbec není doktor, určitá míra zachování zvláštnosti jména je tedy na místě. Možné přístupy u překladu slovních hříček popisuje Kufnerová: „Slovní hříčky tedy zpravidla lze překládat, ale překladatel obvykle musí zvolit kompromis: zachová slovní hříčku, i když ji třeba trochu pozmění [...] aby byl zachován zhruba smysl výpovědi v originále. Rozsah těchto změn také závisí na rozdílech ve stavbě jazyků, s nimiž překladatel pracuje. (1994:119) „Jednotlivé, textově izolované eufonické kreace – nejčastěji aliterace – překladatel buď tlumočí podle možností češtiny na témže místě, nebo kompenzuje nerealizované eufonické prvky tam, kde je čeština nabízí.“ (1994: 130) Což se stalo i v tomto případě, aliterace byla kompenzována jiným druhem eufonie. V jiných případech se však zachování zdařilo, jak bude ilustrováno níže.

Více aliterací za sebou nalezneme v konečné pasáži kapitoly *A Great House* (Vážený rod), která popisuje názvy míst v domě.

I have a very clear memory of a golden afternoon when the butler was instructing me in the etiquette of a great house, Henpecked Ho's beloved wife and her seven fat sisters were sipping tea in the **Garden of Forty Felicitous Fragrances**, Fainting Maid was insulting the intelligence of her ladies-in-waiting in the **Gallery of Precious Peacocks**, and the Ancestress was chiding a servant who had dropped a cup on the **Terrace of Sixty Serenities**. (EN 9)

Z tohoto krátkého úseku a neobvyklých slovních spojení/názvů lze velmi snadno vydedukovat, že názvy jednotlivých prostor v domě záměrně začínají stejnými písmeny, je to tedy prvek, který je pokud možno nutné zachovat. Při překladatelském procesu by měla být pozornost zaměřena na zachování aliterace, nikoliv na faktickou správnost či přesný lexikální ekvivalent, pokud se podaří zachovat i přesný (či velmi blízký) význam, tím lépe.

U názvu *the Garden of Forty Felicitous Fragrances*, doslova zahrada čtyřiceti blažených vůní, připadá v úvahu nejprve zachování číslovky (ideálně i například čtyřky nebo řádu, zde desítek) a vůně nebo podobného synonyma pro příjemné aroma. U adjektiv bývá větší variabilita, je tedy možné ho nechat až na konec. Největší potíží byla v hledání vhodného

synonyma pro vůni, jelikož ale všechna ostatní synonyma jsou pouze částečná a mají jiné konotace (např. zápach), nezbyvalo nic jiného, než hledat číslovku a posléze i vhodné adjektivum na *v*. Žádná běžná číslovka ale na *v* nezačíná, bylo tedy nutné se poohlédnout u jiných způsobů vyjádření množství. Výběr nakonec padl na jednotku veletucet, což není běžně používané vyjádření (znamená 144), nicméně v tomto lingvistickém kontextu svůj účel zcela určitě plní. Výsledný překlad zní Zahrada veletuctu výtečných vůní.

Druhá aliterace obsahuje pouze dvě slova se stejným počátečním písmenem, z nichž jedno je adjektivum, situace je tedy o něco snazší. Z označení *the Gallery of Precious Peacocks* se zdá možné zachovat pávy a k nim přiřadit vhodné adjektivum, zde tedy v češtině vznikl název Galerie překrásných pávů.

Posledním z ilustrovaných názvů s aliterací je *the Terrace of Sixty Serenities*. Opět jde o název se dvěma slovy se stejným počátečním písmenem. Slovo *serenity* má několik významů, kromě čistoty a vyrovnanosti je to také klid. Když se ve větě podíváme na informaci, která tomuto názvu těsně předchází, *the Ancestress was chiding a servant who had dropped a cup on the the Terrace of Sixty Serenities* (Pramáti peskovala sluhu, když na Terasě padesáti poklidů upustil šálek), jeví se vzhledem k zamýšlenému kontrastu jako nejvhodnější zachovat význam klidu. Na písmeno *k* ovšem nezačíná žádná číslovka, je vhodné slovo klid upravit na poklid, číslovka na *p* pak již není problém. Konečný název tohoto prostoru je tedy v překladu Terasa padesáti poklidů.

4.7 Měny, míry a váhy

Dalším z překladatelských problémů jsou cizí měny, míry a váhy a jejich převody. Například ve vědeckých textech je nutné jednotky měr a vah přesně matematicky převádět na české ekvivalenty, v beletrii není správný postup jasně definovaný. „[...] překladatel se rozhodne mezi dvěma postupy (překlad-substituce), je jeho volba podmíněna celkovou metodou a ta vyplývá z celého rázu díla.“ (Levý 2012:123) V případě knihy *Bridge of Birds*, která se řadí mezi fantasy literaturu zcela určitě není nutné substituovat jednotky ani míry, proto je u vah a měr zvolen zejména překlad, společně s ne příliš rigidním systémem substituce měny.

Hughart u měn v textu často používá neurčitý výraz bez specifikace druhu měny, například coin (mince) nebo cash (hotově). V tomto případě nám v knize dokonce dává i vysvětlení – ve vesnici se místo placení používá systém směnného obchodu, peníze tedy není třeba specifikovat. Jediný případ bližší specifikace měny je používání slova *penny*.

“Three hundred cash, but not one **penny** more!” (EN 1)

„Tři sta hotově, ale ani **šesták** navíc!“ (CS 17)

Penny by samozřejmě za běžných okolností odpovídala penci nebo centu, v tomto případě ale zcela určitě o britské ani americké platidlo nejde, nabízí se tedy význam drobných peněz nebo haléře. Jelikož halíř nebo koruna má v češtině silné konotace a jejich použití by v tomto kontextu byl spíše zavádějící, je v překladu použitý výraz šesták. Šesták má sice historicky hodnotu desetinu zlatky, ale bývá spíše používán jako obecné historické platidlo malé hodnoty.

Jako jednotka délky je v textu používaná míle, ta je v překladu zachována, není přepočítána na kilometry ani jinou jednotku. Zachovány zůstávají také jednotky vah, unce a libry (viz ukázky níže). Zejména unce si asi běžný český čtenář pravděpodobně nepředstaví, nicméně dle mého názoru přispívají k pocitu cizosti kultury, v tomto případě Číny.

“It’s simply a matter of finding the purest ingredients, because I already have an infallible formula,” he explained.

“You use **ten pounds** of peach fuzz —“

“**Ten pounds** of tortoise hairs,” said Master Li.

“**Ten pounds** of plum skins —“

“**Ten pounds** of rabbit horns —“

“**Ten pounds** of membranes of living chickens —“ (EN 15)

„Jde jen o to získat ty nejčistší ingredience, protože zaručený recept už mám,“ vysvětloval.

„Použijeme deset liber chmýří z broskve —“

„**Deset liber** chlupů z želvy,“ řekl mistr Li.

„**Deset liber** švestkových slupek —“

„**Deset liber** králičích parůžků —“

„**Deset liber** membrán z živých kuřat —, (CS 34)

The Fire Drug will release deadly gas upon explosion with the addition of **five ounces** of *langtu*, **two and one half ounces** of pitch, **one ounce** of bamboo fibers, **three ounces** of arsenic oxide... (EN 6)

Ohnivý lék po výbuchu vypustí jedovatý plyn po přidání **pěti uncí langtu, dvou a půl uncí smůly, jedné unce bambusových vláken, třech uncí oxidu arseničného...**
(CS 22)

4.8 Další překladatelské problémy

4.8.1 Nejasný význam originálu

Některé pasáže v textu obecně bývají na překlad jednodušší než jiné, většinou ovšem postačí důkladnější nastudování dané problematiky nebo konzultace s odborníkem, pokud se problém týká například terminologie. Problematičtější místa se samozřejmě vyskytují i v knize *Bridge of Birds*, obzvláště se takové pasáže vážou na čínskou mytologii, jak je již uvedeno výše. Nicméně ve vybraných kapitolách k překladu je i pasáž, kdy není úplně jasný sémantický význam věty, respektive význam, který měl na mysli autor. Jedná se o následující pasáž:

Behind the throne stood T'ien-kou, the Celestial Dog, whose teeth had chewed mountains in half, and beside the Celestial Dog stood Ehr-lang, who is unquestionably the greatest of all warriors **because he had been able to battle the stupendous Stone Monkey to a standstill.** (The Monkey symbolizes intellect.) (EN 3)

Význam slova *standstill* je podle Cambridge dictionary „a condition in which all movement or activity has stopped“, tedy situace, kdy se zastavil pohyb nebo aktivita, v tomto případě boj. To nám ovšem neříká, jestli válečník Er-lang Šen obrovskou kamennou opici nakonec porazil, nebo nikoliv. Obrovskou kamennou opicí je pravděpodobně myšlen Opičí král Sun Wukong, kterého Er-lang Šen podle pověsti opravdu porazil, nicméně pokud se zaměříme na oznámení v závorce hned za tímto nejasným vyjádřením, dozvíme se, že opice v čínské mytologii představuje moudrost. Toto tvrzení je sice podle čínské mytologie pravdivé, nicméně přímo o Sun Wukongovi se toto přirovnání používá minimálně a z předchozích příkladů víme, že Hughart si mytologii rád upravoval. Navíc vyjádření v knize minimálně pro mě působí výsměšně, tedy něco jako „válečník Er-lang Šen se snažil pokořit inteligenci, nicméně se mu to nepovedlo“. Význam této poznámky by mohl naznačovat, že válečník souboj prohrál. Bohužel ani po konzultaci s paní doktorkou Šťastnou nemůžu s jistotou tvrdit, že znám odpověď. Kufnerová k obdobnému případu uvádí, že pokud je v původním textu určitý záměr, měl by být tento záměr českému čtenáři předkládán pokud možno stejným způsobem, a to i

přesto, že je záměr nejasný. (1994: 46-47) Tento přístup jsem tedy nakonec uplatnila i ve svém překladu, není tudíž záměrně úplně jasné, jak boj vlastně dopadl, nicméně dle mého názoru vyznívá český překlad pasáže stejným nejasným způsobem, jako v originále. Finální česká podoba zní následovně:

Za trůnem stál nebeský pes Tchien-kou, jehož zuby umí rozkousnout hory vedví, a vedle nebeského psa stál Er-lang Šen, bezpochyby největší ze všech válečníků, **jelikož se utkal s obrovskou kamennou opicí a bojoval s ní až do úplného vyčerpání.** (Opice symbolizuje intelekt.) (CS 19)

4.8.2 Oprava faktické nepřesnosti

I přesto, že je kniha založena na mytologii a jedná se o fiktivní dílo, autor přebírá hodně reálných faktů, které v knize zmiňuje. Například je to historicky přesný popis stavby Velké čínské zdi Prvním císařem z dynastie Čchin (Lovell, 2007:121), v *Bridge of Birds* reprezentován prvním vévodou z Čchinu, nebo objasnění pravidel stolování podle společenské hierarchie. V kapitole 7 *A Great House* (Vážený rod) se objevuje pasáž, ve které je ilustrována povaha a inteligence velkého učence Podpantofla Hoa, když odpovídá na prosbu, aby pomohl identifikovat horu v dálce.

I once asked him the name of a distant mountain, and this is the answer that I received.

“The sacred mountains are five in number: Hengshan, Changshan, Huashan, Taishan, and Sungshan, with Taishan leading in rank and Sungshan in the center. Mountains not sacred but very distinguished include Wuyi, Wutang, Tienmu, Tienchu, Tienmuh, Niushi, Omei, Shiunherh, Chichu, Chihua, Kungtung, Chunyu, Yentang, Tientai, Lungmen, Kueiku, Chiuyi, Shiherh, Pakung, Huchiu, Wolung, Niuchu, Paotu, Peiyo, Huangshan, Pichi, Chinshu,

Liangfu, Shuanglang, Maku, Tulu, Peiku, Chinshan, Chiaoshan, and Chungnan. Since the mountain to which you refer is none of these —“ (EN 7)

Jak jsem zmiňovala již výše v kapitole 4.1 o transkripci, u zde uvedených hor není konzistentní přístup při transkripci jmen, respektive se kombinuje Wade-Gilesův systém s *pinyin*, a v některých případech ani hory neexistují, nebo jsou zkomoleninou názvu jiných existujících hor. To je ovšem pravděpodobně záměr, aby celá pasáž vyzněla komicky, autor pravděpodobně vůbec (a právem) nečekal, že by někdo názvy hor zkoumal podrobněji.

Nicméně zde Hughart zmiňuje i pěťici posvátných hor, takzvané Wu-jüe, „Patero vrcholů“, které skutečně existují. Jsou uvedené následovně: *The sacred mountains are five in number: Hengshan, **Changshan**, Huashan, Taishan, and Sungshan, with Taishan leading in rank and Sungshan in the center.* Zvýrazněná hora je však ve výčtu uvedena mylně, hora s tímto názvem sice existuje, ale neřadí se k pateru posvátných. Patero posvátných vrcholů je však v tomto ohledu poměrně nešťastné, jelikož dvě hory sdílí společné jméno – Hengshan (česky Cheng-šan), jedna je uváděna jako Chang-šan – Jižní vrchol, druhá jako Severní vrchol. Je samozřejmě možné, že autor tuto úpravu provedl změrně, aby od sebe hory odlišil; jména Hengshan a Changshan od sebe ani nejsou tolik vzdálena formou ani výslovností, nicméně pořad se jedná o chybu, ať už záměrnou, nebo ne.

Před opravováním originálu poměrně silně varuje Levý: „Překladatelé mají přirozenou snahu originál opravovat a přikrašlovat. [...] vkus překladatele je často subjektivní; překladatel také bývá zpravidla menší umělec než autor předlohy a zdánlivé nedostatky díla mají velmi často původ spíše v našem nedokonalém pochopení autorových záměrů než v jeho nedůslednosti.“ (2012:85) Výše jsem uvedla důvod, proč by tato chyba skutečně mohla být v textu záměrně, nicméně musíme brát v potaz také dobu vzniku originálu – 70. a 80. léta. Nepochybuji o tom, že autor měl během tvorby *Bridge of Birds* k dispozici dostatečně kvalitní zdroje, nicméně velmi pravděpodobně nebyly k dispozici každému potenciálnímu zvědavému čtenáři, zejména ne snadno a rychle. To se za posledních čtyřicet let razantně změnilo a každý, koho by zrovna tato informace zajímala, ji může ověřit doslova ve vteřině – a veškeré české tištěné i cizojazyčné online zdroje zmiňují Patero vrcholů se dvěma výše zmíněnými totožnými názvy. Právě z tohoto prostého důvodu jsem se rozhodla tuto pasáž v překladu opravit a zároveň změnit pořadí hor, ve kterém ho uvádí originál, aby uvedené hory se stejným názvem nebyly vedle sebe.

Jednou jsem se ho zeptal na jméno vzdálené hory a dostal jsem tuhle odpověď: „Existuje pět posvátných hor: **Cheng-šan**, Chua-šan, **Cheng-šan**, Tchaj-šan a Sung-šan; Tchaj-šan je první v řadě a Sung-šan je uprostřed. Mezi hory, které nejsou posvátné, ale stále velmi významné, patří Wu-i, Wu-tang, Tien-mu, Tien-čchu, Tian Mu, Niou-š', O-mej, S'-ku-niang, Čch'-čchu, Čch'-chua, Kungtung, Čchun-jü, Jen-tang, Tien-taj, Lung-men, Kuej-ku, Ťiou-i, Š'-er, Pa-kung, Chu-t'iou, Wo-lung, Niou-čchu, Pao-tu, Pchej-jo, Chuang-šan, Pi-t'i, Ťin-šu, Liang-šu, Šuang-lang, Ma-ku, Tu-lu, Pej-ku, Ťin-šan, Ťiao-šan a Čung-nan. Jelikož hora, na kterou se tážeš, není ani jedna z nich —”

5 Závěr

V úvodní části se práce zabývala představením u nás málo známého amerického spisovatele Barryho Hugharta a jeho díla, zejména pak překládanou knihu *Bridge of Birds* (Ptačí most). Hughartův literární styl se dá nejlépe charakterizovat jako humorná *quest fantasy*, ačkoliv on sám se zařazením svých knih pod „pouhé“ fantasy poměrně silně nesouhlasil. Nicméně jak práce ukázala, Hughart hojně využívá archetypálních prostředků zastoupených ve fantasy literatuře, zařazení do tohoto žánru je tedy oprávněné. Spisovatel ve svém díle jako svou největší inspiraci využívá čínskou mytologii i skutečné historické události a postavy. Z tohoto důvodu lze *Bridge of Birds* zařadit mezi takzvané chinoiserie (česky též šinoazerie), které nepředstavují jen literární styl, ale historicky toto hnutí napodobovalo východní kulturu, včetně umění, architektury a dalších aspektů každodenního života.

Po příloze se samotným překladem vybraných kapitol z knihy následoval přehled nejvíce zastoupených překladatelských problémů. Ty tak představují i souhrn informací, které je překladatel během překladatelského procesu nucen nastudovat, zejména pokud se jedná o dílo se složitější terminologií nebo se věnuje nezvyklému tématu. V případě *Bridge of Birds* to bylo jednoznačně nastudování systémů transkripce z čínštiny. V práci byl tedy vysvětlen proces transkripce s použitím soustav *pinyin* (oficiální čínská), Wade-Gilesovou a standardní českou. Byly také zdůrazněny problematické prvky knihy z pohledu překladatele, které přímo souvisí s využíváním čínské mytologie a tvorbou jmen, zejména jmen mluvících, která kombinují anglická slova vyjadřující určitou charakteristiku s obvyklými čínskými jmény.

Dále práce popsala proces překladu u básní, jež se v knize objevují rýmované i nerýmované, a humoru, který je nedílnou součástí celého Hughartova díla. U každé z básní bylo nutné zvolit trochu jiný překladatelský postup, protože má každá z nich v knize jiný účel. K největším změnám jsem přistoupila u dětské říkanky z první kapitoly, která v příběhu hraje klíčovou roli, musela být tudíž přizpůsobena potřebám zachování návaznosti děje. Zachování humoru bylo v tomto příběhu také velmi důležité, byl tedy představen i způsob a strategie, jak se vypořádat se zachováním autorova stylu. V tomto ohledu (a nejen u problematiky humoru) jsem v překladu využívala strategie kompenzace, tedy zařazování specifických prvků z textu na místa, kde se původně nevyskytovaly, jako náhradu za místa, kde se při překladu jejich specifická nepodařila zachovat. V práci byl vysvětlen i proces překladu aliterací, měn, měr a vah a v neposlední řadě také strategie v případě nejasností v původním textu. Na závěr bylo okrajově zmíněno i řešení faktické nepřesnosti v originále.

To, že je u nás autor téměř neznámý, by z hlediska případné recepce jeho díla mohla

být dvousečná zbraň; na straně jedné vznikala Hughartova tvorba převážně v 80. letech, což by pro někoho mohlo znamenat jistou zastaralost. Na straně druhé je jeho dílo podobné knihám u nás velmi oblíbenému autorovi humorné fantaskní literatury Terryho Pratchetta, jehož tvorba, zejména knižní série *Úžasná Zeměplocha*, se v České republice těší velké oblibě. Nezbývá tedy než doufat, že si snad i díky této diplomové práci najde Barry Hughart více českých příznivců, a možná se časem dočkáme i úplně prvního českého překladu jeho díla.

6 Bibliografie

Primární zdroj:

HUGHART, Barry. *Bridge of Birds: A Novel of an Ancient China That Never Was*. New York: Ballantine Books, 1985. ISBN 978-0-345-32138-1.

Sekundární zdroje:

ANDO, Vladimír, 2010. *Malá encyklopedie taoismu*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-455-5.

Barry Hughart 1934-2019. *Locus Mag* [online]. [cit. 2022-07-14]. Dostupné z: <https://locusmag.com/2019/08/barry-hughart-1924-2019/>

Barry Hughart. *Fantasticfiction.com* [online]. [cit. 2021-12-25]. Dostupné z: <https://www.fantasticfiction.com/h/barry-hughart/>

Barry Hughart: Barry Hughart's Notes. *Barryhughart.org* [online]. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: <http://www.barryhughart.org/Archive/Notes/index.html>

Barry Hughart. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Barry_Hughart

BEDNAŘÍKOVÁ, Božena, Kristina DOKULILOVÁ a Petr KABELKA, 2017. *Překlad jako kulturní transpozice: (s překlady próz Juana Ramóna Jiméneze a Kendžiho Mijazawy)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5147-3.

BERRO, Mike, 2021. Barry Hughart: Bibliography. *Barryhughart.org* [online]. [cit. 2021-12-27]. Dostupné z: <http://www.barryhughart.org/info.htm>

BERRO, Mike, 2021. Barry Hughart: Info. *Barryhughart.org* [online]. [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <http://www.barryhughart.org/info.htm>

CARTER, Lin, 2002. *Tolkien: Zákulisí Pána prstenů*. Přeložil Stanislava POŠUSTOVÁ-MENŠÍKOVÁ. Praha: Argo. ISBN 80-7203-457-X.

CYZYK, Mark, 2009. The Importance of Living by Lin Yutang. *Philosophynow.org* [online]. [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: https://philosophynow.org/issues/71/The_Importance_of_Living_by_Lin_Yutang

Dálný východ, 2017. VII. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISSN 1805-1049.

DĚDINOVÁ, Tereza, 2015. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Masarykova univerzita. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-210-7871-0.

Discworld Novels. *Discworldemporium.com* [online]. Discworld® Emporium [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.discworldemporium.com/20-discworld-novels>

Encyclopædia Britannica, inc. Zhi NŮ. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2022-07-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/zhi-nu>

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY, 2015-17. *Úvod do sinologie a úvod do metodiky oboru: Příručka pro studenty*. Kolektiv autorů. Praha. Dostupné také z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/411311/mod_resource/content/1/PriruckaUvodDoMetodiky1.pdf

GUTER, Josef, 2005. *Bohové a symboly staré Číny: slovník čínské mytologie*. Praha: Brána. ISBN 80-7243-263-X.

Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

KNITTLOVÁ, Dagmar, 2000. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0143-6.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ, 2010. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-244-2428-6.

KRÁLOVÁ, Jana, 2008. *Translatologický seminář katedry aplikované lingvistiky: Přednáška 1. 4. 2008 na katedře aplikované lingvistiky Univerzity v Hradci Králové* [online]. Telegraf [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <http://fim2.uhk.cz/telegraf-archiv/?clanek=963&civ=76>

KUFNEROVÁ, Zlata, 1994. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.

KUNTZ, Jerry, 2003. Barry Hughart: Interview. *Barryhughart.org* [online]. [cit. 2022-06-15]. Dostupné z: <http://www.barryhughart.org/interview.htm>

- LEONTOVICH, Olga, 2015. The world of Chinese fictional narratives: content, characters and social impact. *International Communication of Chinese Culture* [online]. 2(3), 301-317 [cit. 2022-05-12]. ISSN 2197-4233. Dostupné z: doi:10.1007/s40636-015-0026-x
- LEVÝ, Jiří, 2012. *Umění překladau*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof. ISBN 978-80-87561-15-7.
- LOVELL, Julia, 2007. *Velká čínská zed': vzestupy a pády Čínské říše: období 1000 př.n.l. - 2000 n.l.* Praha: Beta. ISBN 978-80-7306-327-6.
- MATEO, Marta, 1995. The Translation of Irony. *Meta* [online]. 40(1) [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.7202/003595ar>
- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA, 2004. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-669-X.
- Národní digitální knihovna* [online]. [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://ndk.cz/>
- SAID, Edward W., 2008. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7185-921-5.
- SCHOMP, Virginia, 2009. *The ancient Chinese*. New York: Marshall Cavendish Benchmark. ISBN 978-0761442165.
- SENIOR, W. A., 2012. Quest fantasies. In: JAMES, Edward a Farah MENDLESOHN, ed. *The Cambridge Companion to Fantasy Literature* [online]. Cambridge University Press, 2012-1-26, s. 190-199 [cit. 2022-07-29]. ISBN 9780521429597. Dostupné z: doi:10.1017/CCOL9780521429597.018
- Slovník českých synonym a antonym. *Nechybujte.cz* [online]. Lingea [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>
- Standstill *Cambridge Dictionary* [online] [cit 2022-02-04]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/standstill>
- ŠTÍCHA, František, 2019. *O věrnosti překladau*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2944-7.
- The Cowheard and the Weaver Girl. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2022-07-08]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Cowherd_and_the_Weaver_Girl

UHROVÁ, Eva. Problém překladu tzv. mluvících jmen v literárním textu. *Universitas*, revue Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, roč. 2003, č. 2, s. 3-11. ISSN 1212-8139.

Vícejazyčný slovník [online]. [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://slovník.cz/>

VÍTEK, Antonín, 2003. Transkripce čínštiny: Transkripční tabulka. *Knihovna Akademie věd ČR* [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/space.40/PCHINJIN/CINAC.HTM>

VRÁNOVÁ, Veronika, 2016. *Oázy v srdci Evropy. Orientalismus v české architektuře 19. století*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění. Vedoucí práce Šmied, Miroslav.

WESTFAHL, Gary, 2005. *The Greenwood encyclopedia of science fiction and fantasy: themes, works, and wonders*. Westport, Conn.: Greenwood Press. ISBN 0313329532.

Seznam obrázků

| | |
|---|-----------|
| <i>Obrázek 1 Čaj – historické a kulturní zvyklosti (poznámky B. Hugharta)</i> | <i>15</i> |
|---|-----------|

Seznam tabulek

| | |
|--|-----------|
| <i>Tabulka 1 Seznam jmen a názvů z oblasti mytologie a náboženství</i> | <i>55</i> |
|--|-----------|

7 Příloha

Anglický originál kapitol 1. *The Village of Ku-fu*; 7. *A Great House*; 12. *Of Castles and Key Rabbits*; 23. *Doctor Death* a 26. *Three Kinds of Wisdom*) z románu *Bridge of Birds* (1984).